

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

ZNANSTVENI SKUP

**PAKOŠTANE – OPĆINA NA
DODIRU JEZERA I MORA**

Pakoštane, 15. i 16. studenoga 2024.

KNJIŽICA SAŽETAKA

Znanstveni skup
PAKOŠTANE – OPĆINA NA DODIRU JEZERA I MORA
Pakoštane, 15. i 16. studenoga 2024.

Nakladnici
Sveučilište u Zadru
Općina Pakoštane

Za nakladnike
Josip Faričić, rektor
Milivoj Kurtov, načelnik

ORGANIZACIJSKI ODBOR

Predsjednik
Zlatko Begonja

Članovi
Marin Banović
Zlatko Begonja
Danijela Kurtov
Doris Kurtov
Milivoj Kurtov
Jerolim Lenkić
Ante Maksan
Marko Meštrov
Ante Uglešić

Tajnik skupa
Marin Banović

Uredništvo
Marin Banović
Zlatko Begonja
Ante Uglešić

Lektura
Eda Šarić

Fotografije
Općina Pakoštane
Marko Meštrov

Grafičko oblikovanje, prijelom i tisak
Grafikart d. o. o., Zadar

Naklada

100

ISBN 978-953-331-528-7

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Znanstvene knjižnice Sveučilišta u Zadru
pod brojem 170515060

**PROGRAM ZNANSTVENOG SKUPA
PAKOŠTANE – OPĆINA NA DODIRU JEZERA I MORA**

PAKOŠTANE, 15. i 16. STUDENOGA 2024.

PETAK 15. studenoga 2024.

PAKOŠTANE

Općinska vijećnica (Kraljice Jelene 78) i Župna dvorana (Trg kralja Tomislava 7)

8:30 – 9:00	Registracija sudionika Općinska vijećnica
--------------------	---

9:00 – 9:30	Otvaranje skupa / pozdravni govori prof. dr. sc. Josip Faričić, rektor Sveučilišta u Zadru Danijela Kurtov, dipl. oec., direktorica Turističke zajednice Općine Pakoštane izv. prof. dr. sc. Zlatko Begonja, predsjednik Organizacijskog odbora skupa
--------------------	---

9:30 – 11:00 Općinska vijećnica <i>Moderator: Branimir Vukosav</i>		
--	--	--

9:30 – 9:45	Damir Magaš	<i>Zemljopisna osnova u funkciji razvoja Općine Pakoštane</i>
--------------------	-------------	---

9:45 – 10:00	Denis Radoš, Branimir Vukosav, Tea Turić	<i>Prirodno-geografske značajke Općine Pakoštane</i>
---------------------	---	--

10:00 – 10:15	Stjepan Husnjak, Vladimir Kušan	<i>Karta tala Općine Pakoštane s procjenom pogodnosti zemljišta za poljoprivredu</i>
----------------------	------------------------------------	--

10:15 – 10:30	Šime Marčelić, Ana Gašparović Pinto, Kristijan Franin, Tomislav Kos, Marko Zorica, Šimun Kolega, Marina Pavlović, Branka Maričić, Zoran Šikić	<i>Stanje i perspektiva poljoprivrede u Općini Pakoštane</i>
----------------------	---	--

10:30 – 10:45	Danijel Kanski	<i>Akvakultura u Općini Pakoštane</i>
----------------------	----------------	---------------------------------------

10:45 – 11:00	Rasprava
----------------------	----------

11:00 – 11:30	Stanka
----------------------	--------

11:30 – 12:45 Općinska vijećnica Moderator: Ivica Vigato		
11:30 – 11:45	Grozdana Franov-Živković, Danijela Deković, Marija Kero	<i>Glagoljica i glagoljaši Pakoštana, Vrgade i Vrane</i>
11:45 – 12:00	Ivica Vigato	<i>Leksičke posebnosti hrvatskoćiriličnih tekstova u kojima se spominje mjesto Pakoštane</i>
12:00 – 12:15	Josip Galić	<i>Pakoštanski fragmenti misala i brevijara iz zbirke glagoljičnih fragmenata Ivana Berčića</i>
12:15 – 12:30	Josip Miletić	<i>Pisana glagoljaška baština Općine Pakoštane kao potencijalni sadržaj projektne nastave</i>
12:30 – 12:45	Rasprava	
13:00 – 14:30	Ručak	

14:30 – 15:45 Općinska vijećnica Moderator: Grozdana Franov-Živković		
14:30 – 14:45	Grozdana Franov-Živković, Danijela Deković, Marija Kero	<i>Stanovništvo Pakoštana od početka 17. do početka 19. stoljeća</i>
14:45 – 15:00	Lidija Bajuk	<i>Pabirci s vlastitih etnografskih istraživanja u Pakoštanima i Gorici kraj Raštana Gornjih ujesen 2022. godine</i>
15:00 – 15:15	Jasenska Lulić Štorić	<i>Ženska nošnja Pakoštana u fundusu Etnološkog odjela Narodnog muzeja Zadar</i>
15:15 – 15:30	Sanda Uglešić	<i>Obrazovanje učenica. Ženska pučka škola u Pakoštanima</i>
15:30 – 15:45	Rasprava	
15:45 – 16:15	Stanka	

16:15 – 17:00 Općinska vijećnica Moderator: Danijela Vulin		
16:15 – 16:30	Mislav Stjepan Čagalj	<i>Suvremeni demografski razvoj Općine Pakoštane</i>
16:30 – 16:45	Liljana Lokin	<i>Kultura i sport u Pakoštanima</i>
16:45 – 17:00	Rasprava	

14:30 – 16:00 Župna dvorana Moderator: Ante Uglešić		
14:30 – 14:45	Mladen Pešić	<i>Antički brodolom kod otočića Babuljaša kod Pakošтана</i>
14:45 – 15:00	Irena Radić Rossi, Krunoslav Zubčić	<i>Arheološka i geomorfološka istraživanja u podmorju Pakošтана tijekom 2006. i 2007. godine</i>
15:00 – 15:15	Josipa Baraka Perica	<i>Lokaliteti Crkvina na području Vrane i njezinu širem prostoru</i>
15:15 – 15:30	Karla Gusar, Jure Šućur, Ante Uglešić	<i>Pakoštane – Crkvina. Rezultati dosadašnjih arheoloških istraživanja</i>
15:30 – 15:45	Anamarija Uglešić	<i>Bioarheološka analiza antemortalnih i perimortalnih trauma na osteološkim ostacima s položaja Crkvina u Pakošтанima</i>
15:45 – 16:00	Rasprava	
16:00 – 16:30	Stanka	
16:30 – 17:45 Župna dvorana Moderator: Zdenko Dundović		
16:30 – 16:45	Karla Gusar, Marko Meštrov	<i>Arheološka istraživanja lokaliteta Vrana – Gradina (2017. – 2023.)</i>
16:45 – 17:00	Mato Ilkić, Marko Meštrov	<i>Numizmatički nalazi s područja Općine Pakošthane</i>
17:00 – 17:15	Zdenko Dundović	<i>Povijesni prikaz župe Pakošthane tijekom ranog novog vijeka (16. – 18. st.)</i>
17:15 – 17:30	Ivica Jurišić	<i>Sakralne građevine na području Općine Pakošthane</i>
17:30 – 17:45	Rasprava	

SUBOTA 16. studenoga 2024.
PAKOŠTANE
 Općinska vijećnica (Kraljice Jelene 78)

8:00 – 8:30	Registracija sudionika	
8:30 – 10:00 Općinska vijećnica Moderator: Kristijan Juran		
8:30 – 8:45	Ivna Anzulović	Srednjovjekovna sela na području Općine Pakoštane do Ciparskog rata i razgraničenja 1576. godine
8:45 – 9:00	Kristijan Juran	Pakoštane u 16. stoljeću – osmanska ugroza, depopulacija, repopulacija i otočić Juština
9:00 – 9:15	Marko Rimac	Selo Pakoštane na granici dvaju imperija – nahija Vrana nasuprot mletačkom Donjem kotaru Zadarskog okruga
9:15 – 9:30	Lovorka Čoralić	Vojnici s područja Pakoštana u mletačkim prekojadranskim kopnenim postrojbama u 18. stoljeću
9:30 – 9:45	Grozdana Franov-Živković, Danijela Deković, Marija Kero	Stanovništvo Vrgade od početka 17. do početka 20. stoljeća
9:45 – 10:00	Rasprava	
10:00 – 10:30	Stanka	
10:30 – 11:45 Općinska vijećnica Moderator: Zlatko Begonja		
10:30 – 10:45	Zlatko Begonja	Miro Barešić u mozaiku Hrvatske
10:45 – 11:00	Ana Holjevac Tuković, Ante Nazor	General Ante Gotovina – od obrane i oslobođanja hrvatskog teritorija u Domovinskom ratu do oslobođajuće presude u haškom procesu
11:00 – 11:15	Slaven Ružić	Žrtve na području Općine Pakoštane u Domovinskom ratu
11:15 – 11:30	Christian Stipanović	Turistički biser. Općina Pakoštane – jučer, danas, sutra
11:30 – 11:45	Rasprava	
11:45 – 12:00	Zatvaranje skupa	
12:00 – 15:00	Prigodni izlet	
15:30 – 17:30	Ručak	

SREDNJOVJEKOVNA SELA NA PODRUČJU OPĆINE PAKOŠTANE DO CIPARSKOG RATA I RAZGRANIČENJA 1576. GODINE

Područje koje danas obuhvaća Općina Pakoštane pripadalo je u srednjem vijeku dijelu vranskog distrikta (prvotno je to bio kraljevski posjed, potom benediktinaca, templara, pa ivanovaca) kao i dijelu zadarskog distrikta. Naime, u srednjem vijeku na kopnenom dijelu Općine Pakoštane nalazila se Vrana s utvrdom i podgrađem te sela Škorobić, Zablaće s crkvom Sv. Marije, Pakošćane kao i područje kasnijih Draga te otok Vrgada s istoimenim naseljem. O ovom prostoru autorica je prije pisala u više radova. Ovdje će se donijeti nove spoznaje do kojih je došla, osobito o Vrani i Zablaću, a govorit će se šire i o otoku Vrgadi i naseljenju na otok pripadnika hrvatskoga plemićkog roda Praskvići sredinom 15. stoljeća s područja novigradskog distrikta (današnji Korlat). U radu će se obraditi topografija pojedinih sela, posjedi, crkve, položaji naselja te stanovništvo. Padom Vrane 1537. veći dio vranskog područja dolazi u ruke Osmanlija, a osobito nakon Ciparskog rata 1571. i konačnog razgraničenja 1576. godine, kada je granica postavljena između sela Zablaća koje je pripalo Osmanlijama i Pakoštana na mletačkoj strani te je preko Vranskog jezera nastavljala prema jugoistoku.

Ključne riječi: vranski distrikt, otok Vrgada, srednjovjekovna sela, crkve, posjedi, stanovništvo

Ivna Anzulović rođena je u Zadru 22. rujna 1954. godine. Osnovnu školu završila je u Novigradu, a Gimnaziju Jurja Barakovića u Zadru. Na Filozofskom fakultetu u Zadru, diplomirala je arheologiju kao prvi glavni predmet i povijest kao drugi glavni predmet te stekla diplomu profesora arheologije i povijesti. U Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru zaposlena je od 1985. godine kao asistent pomoćni istraživač za kulturnu povijest. U mirovinu odlazi 2019. u zvanju višeg stručnog savjetnika. Od 1982. do 1985. sudjeluje u arheološkom rekognosciranju sjeverne Dalmacije u sklopu međunarodnog projekta *Neothermal Dalmatia*, kojim je bio obuhvaćen i dio današnje Općine Pakoštane (područje Vrane). Sudjelovala je u više arheoloških istraživanja. Aktivno je sudjelovala na realizaciji projekta *Istraživanja prošlosti južne Hrvatske*. Područje njezina znanstvenog interesa jest povijesna topografija i demografija srednjovjekovnih sela sjeverne Dalmacije od razvijenoga srednjeg vijeka do konca XVII. stoljeća. Također je to kulturna povijest ovog područja u navedenom razdoblju, a posebno kultura življenja i odijevanja (odjeća, nakit). Objavila je četrdesetak znanstvenih i stručnih radova u *Radovima Zavoda za povijesne znanosti u Zadru*, *Zadarskoj smotri*, *Diadori*, *Starohrvatskoj prosvjeti* te monografijama i zbornicima itd. Sudjelovala je na više domaćih i međunarodnih znanstvenih i stručnih skupova.

PABIRCI S VLASTITIH ETNOGRAFSKIH ISTRAŽIVANJA U PAKOŠTANIMA I GORICI KRAJ RAŠTANA GORNJIH UJESEN 2022. GODINE

O običajima, usmenim predajama, ljekovitu bilju, osobitoj mikrotoponimiji i nadnaravnim bićima na etnografskim istraživanjima u Pakoštanama 10. listopada 2022. razgovarala sam metodom strukturiranog intervjua s jednom informatoricom, a u Gorici kraj Raštana Gornjih dan poslije s dvama informatorima. Ta sam istraživanja u sklopu Znanstveno-umjetničkog programa *Kap na dlanu* projekta *Platforma za Kino* (2021. – 2023.) voditeljica Lucije Mikas i Anđelije Bugarije, koje su u istraživanju sudjelovale, te projekta *Nematerijalna kultura i digitalna humanistika* (2015. – 2023.) Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu dijelom upotpunila obilaskom krajobraznih sakralnih i svjetovnih objekata. Usporedba tog gradiva s etnografskim gradivom, koje sam u Svetom Filipu i Jakovu o istim temama prikupila 2019. i 2021. godine, upućuje na sličnosti i na razlike u nazivlju, motivici i sadržaju pojedinih tradicijskih fenomena.

Ključne riječi: predajno nasljeđe Pakošтана, predajno nasljeđe Gorice, krajobrazni sakralni objekti, krajobrazni svjetovni objekti

Čakovčanka **Lidija Bajuk** radila je kao učiteljica i knjižničarka, a po preseljenju u Zagreb kao profesionalna umjetnica – jedna od utemeljitelja hrvatske etnoglazbene scene. Diplomiravši etnologiju i antropologiju, stekla je doktorat i docenturu, znanstvena je suradnica u IEF-u i vanjska suradnica zagrebačkog Filozofskog fakulteta. Objavila je 10 audioalbuma, 7 poetskih, 4 prozne, 4 stručne i 1 znanstvenu knjigu, brojne stručne i znanstvene radove. Scenaristica je HRT-ovih obrazovnih emisija *Priča o žveglici* i *Suncokret: Ekologija duha, ekologija pamćenja* M. Jović. Suscenaristica je dokumentaraca *Nagrišpane traverse* i *Kartolina iz Krive kale* A. Rozića, *Međimurska popevka / A Folk Song of Međimurje* za UNESCO. Potaknula je i koordinirala zaštitu Međimurske popevke na nacionalnoj i svjetskoj te Ženskog kolendavanja na području župe Smokovljani u Dubrovačkom primorju na nacionalnoj razini. Više od tisuću i pol puta predstavljala je Hrvatsku u domovini i svijetu. Pročelnica je Odjela za arheologiju i etnologiju MH, članica je UO DHK-a, HDS-a, HED-a i ISFNR-a. Dobitnica je jednoga inozemnog priznanja i 15 umjetničkih nacionalnih nagrada, među kojima dvaput Porina, Nagrade Franjo Ksaver Kuhač HDS-a i dvaput Milovan Gavazzi HED-a. Odlikovana je Zlatnom plaketom grada Čakovca i proglašena počasnom građankom Međimurske županije.

LOKALITETI CRKVINA NA PODRUČJU VRANE I NJEZINU ŠIREM PROSTORU

Pišući o prostoru Vrane i njezinu širem okolišu, Boris Ilakovac uz Crkvinu kod Pakoštana, bilježi još pet lokaliteta koji nose isti toponim: Crkvinu u Podvršju kod Vrčeva, Crkvinu paletičku, Crkvinu galovačku, Crkvinu Tičevo i Crkvinu Bojana te navodi da se nazivi Crkvina uvijek nalaze u neposrednoj blizini antičkih komunikacija. Cilj izlaganja jest iznijeti dosadašnje spoznaje o tim lokalitetima, uz rezultate novih arheoloških pregleda svake pojedinačne pozicije koji, zahvaljujući suvremenoj tehnologiji, mogu vrlo precizno odrediti njihov pravi arheološki potencijal.

Ključne riječi: Crkvina, crkva, antika, kasna antika, rimske ceste, Vranska regija

Josipa Baraka Perica diplomirala je 2001. na Filozofskom fakultetu u Zadru. Godine 2006. završila je trogodišnji specijalistički studij na Papinskom zavodu za kršćansku arheologiju u Rimu (*Pontificio Istituto di Archeologia Cristiana*) na kojem je godine 2013. i doktorirala. Od 2006. zaposlena je na Odjelu za arheologiju Sveučilišta u Zadru na kojem u zvanju izvanrednog profesora održava nastavu na preddiplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj razini studija. Članica je uredništva časopisa *Archaeologia Adriatica* i vijeća doktorskog studija *Arheologija istočnog Jadrana*. Suradnica je na trima projektima: *MONACORALE – History and Archaeology of Monasteries and Ecclesiastical sites in the Eastern Adriatic (4th-12th c.) / Povijest i arheologija samostana i crkvenih lokaliteta na istočnoj obali Jadrana (od 4. do 12. stoljeća)* (École française de Rome); *GRIVA – Gradina svetog Ivana, izolirana točka otočnih dodira* (Sveučilište u Zadru) i *MeMori-Memento mori: antički svijet mrtvih podvelebitskog prostora* (Sveučilište u Zadru). Nakon zaposlenja kao suradnica, zamjenica ili voditeljica sudjelovala je na nizu sustavnih arheoloških istraživanja i rekognosciranja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Znanstveno zanimanje usmjereno joj je prema starokršćanskoj arheologiji, kasnoantičkoj arheologiji, arheologiji arhitekture i arheologiji krajolika.

MIRO BAREŠIĆ U MOZAIKU HRVATSKE

Životni put Mira Barešića, jednoga od najupečatljivijih hrvatskih domoljuba, ostao je obilježen brojnim zbivanjima koja su oblikovala njegova svjetonazorska, ideološka i politička stajališta. Način na koji je vodio borbu za ostvarenje svojeg sna, kao i brojnih hrvatskih ljudi, napose oni u političkoj emigraciji koja je nastala nakon Drugoga svjetskog rata, a koji su svoje duhovne i materijalne resurse dragovoljno stavljali na raspolaganje za provedbu domovinskog cilja, postao je simbolom ustrajnosti i odvažnosti u izvedbi takvih nakana. Splet događaja koji su ga pratili poglavito tijekom njegova odrastanja, a koji su u kasnijemu životnom razdoblju imali presudnog značenja na formiranje njega kao izrazito domoljubne osobe, odredili su mu putanju i načine postupanja što je u konačnici utjecalo na činjenicu da je za života postao poznat i u krugovima hrvatske emigracije i u Hrvatskoj. Svojim aktivnostima našao se na popisu posebice nadziranih osoba, koji je kreirala jugoslavenska obavještajna služba UDBA/SDB/SDS, i kao takav je smatran za jugoslavenski komunistički totalitarni režim opasnom osobom. Beskompromisnost u ponašanju dovela ga je u konačnici u položaj da slijedeći svoje težnje pod svaku cijenu, na koncu završi životni put pod nerazriješenim okolnostima, upravo u trenutcima kada su njegova znanja i vojne vještine trebale biti od važnosti u ključnim trenutcima obrane Hrvatske od JNA-a i velikosrpske agresije.

Ključne riječi: Miro Barešić, hrvatska emigracija, domoljublje, jugoslavenske obavještajne službe

Zlatko Begonja rođen je 8. siječnja 1960. u Zadru. Osnovnu i srednju školu završio je u Zadru, potom I. stupanj Pomorskog fakulteta u Rijeci, a nakon toga u Zadru je upisao i završio Filozofski fakultet, smjer povijest i filozofija. Na Odsjeku za povijest Sveučilišta u Zadru upisao je poslijediplomski znanstveni studij Povijest hrvatskog pomorstva, s izradom doktorske disertacije naslova *Političke prilike i sudski procesi u Zadru od 1944. do 1948.*, koju je obranio 2. listopada 2007. godine. Zaposlenik je Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru od rujna 2004., te od 2009. na mjestu upravitelja. Od 2009. na Sveučilištu u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja predškolske djece, kao vanjski suradnik izvodi nastavu iz kolegija Opća povijest 20. stoljeća. U istom svojstvu na Sveučilištu u Zadru, Odjel za povijest, izvodi nastavu iz kolegija Hrvatska povijest 1918. – 1945., te Hrvatska povijest poslije 1945. godine. Znanstveno-istraživačka djelatnost prioritetno mu je povezana s problematikom nacionalne povijesti 20. stoljeća, s posebnim naglaskom na razdoblje nakon Drugoga svjetskog rata. Od svibnja 2015. zaposlenik je Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru, gdje danas obnaša funkciju pročelnika odjela. U ožujku 2022. izabran je u znanstveno-nastavno zvanje izvanrednog profesora.

SUVREMENI DEMOGRAFSKI RAZVOJ OPĆINE PAKOŠTANE

Kroz analizu i interpretaciju službenih podataka iz popisa stanovništva (kretanje broja stanovnika, biološka, ekonomska i obrazovna struktura, promjene u broju kućanstava i stanova) i vitalne statistike, demografski je raspravljena suvremena problematika stanovništva Općine Pakoštane. Općina Pakoštane prostire se na 83,5 km², a prema posljednjem popisu stanovništva 2021. brojila je 4100 stanovnika. U 164 godine od prvoga službenog popisa stanovništva 1857. broj stanovnika Općine porastao je za 329,8 %. Pri tome, kao i u ostatku Jadranske Hrvatske izražena je prostorna polarizacija naseljenosti. Zahvaljujući razvoju turizma, priobalna naselja Pakoštane i Drage doživjela su populacijski rast, dok s druge strane otočno naselje Vrgada i Vrana u zaobalju već desetljećima gube stanovništvo. Od prvoga službenog popisa stanovništva 1857. do danas upravo je naselje Drage zabilježilo najveći porast broja stanovnika od svih naselja u Zadarskoj županiji. Prosječna starost stanovništva Općine 2021. iznosila je 41,9 godina, što je niže od hrvatskog prosjeka od 44,3 godine. Općina Pakoštane ima nepovoljne demografske trendove, kao i Hrvatska u cjelini, o čemu svjedoči veći udio starih (21,8 %) nego mladih (15,6 %) u ukupnom stanovništvu Općine. Udio aktivnoga zaposlenog stanovništva 2021. bio je 43,9 % što je nešto niže od prosjeka Zadarske županije (46,2 %).

Ključne riječi: Općina Pakoštane, demografski procesi, popis stanovništva, vitalna statistika, strukture stanovništva

Mislav Stjepan Čagalj, magistar geografije, asistent na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru. Sudjeluje u izvođenju nastave iz kolegija Geografija religija i Geografija Angloamerike. Bavi se geografijom izbora i geografijom religija. Dosad je objavio više znanstvenih i stručnih radova te sudjelovao na nekoliko znanstvenih konferencija u Hrvatskoj i inozemstvu.

VOJNICI S PODRUČJA PAKOŠTANA U MLETAČKIM PREKOJADRANSKIM KOPNENIM POSTROJBAMA U 18. STOLJEĆU

Izlaganje se zasniva na proučavanju izvornog gradiva pohranjenog u *Archivio di Stato di Venezia*, a riječ je o fondu mletačke magistrature za novačenje kopnenih postrojbi (*Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli*). U fokusu su znanstvenog zanimanja postrojbe pješaka (*Fanti oltramarini*) i konjanika (*Cavalleria Croati, Croati a cavallo*) koje su pretežito (časnički kadar i obični vojnici) popunjavali vojnici zavičajem sa šireg područja istočnojadranske obale, ali i unutrašnjosti (zaleđe). Tragom izvora, a nastavljajući se na prethodna istraživanja u kojima su obrađene brojne hrvatske regionalne skupine časnika i vojnika u navedenim jedinicama, predstavljaju se vojnici s područja Pakošтана. S obzirom na sačuvanost izvora, uključena su naselja Pakošтane, Vrgada i Vrana. Razmatra se njihov brojčni udio prema vrstama postrojbe, godine bilježenja u izvorima, tjelesne osobine (dob, stas, boja kose), mjesta njihova popisivanja od Dalmacije i Boke kotorske do mletačkih posjeda na *terrafermi*, a donose se i sažeti podatci o njihovim zapovjednicima (pukovnici, bojnici vojske). Na temelju raščlambe ovog gradiva utvrđuje se da su vojnici iz ovih krajeva, iako nisu bili brojni, još jedan u nizu fragmenata iz vojne povijesti Dalmacije i Mletačke Republike koji svakako zasluđuje istraživačku pozornost. Na kraju se donosi tablični pregled svih do sada istraženih vojnika s područja Pakošтana u rečenim mletačkim profesionalnim postrojbama pješaka i konjanika.

Ključne riječi: Pakošтane, Vrana, Vrgada, Mletačka Republika, vojna povijest

Lovorka Čoralić rođena je 1968. godine u Zadru. Jednopedmetni studij povijesti završila je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1990. godine. Magistrarski rad pod naslovom *Ceste i putovi u srednjovjekovnim hrvatskim zemljama* obranila je 1995. godine na istom fakultetu. Na Filozofskom fakultetu u Zadru obranila je 1998. godine doktorsku distertaciju pod naslovom *Hrvati u Mlecima* (objavljeno pod naslovom *U gradu svetoga Marka: povijest hrvatske zajednice u Mlecima*, Zagreb, 2001.; Nagrada Matice hrvatske za znanost za 2001. godinu).

Kao znanstvena asistentica bila je zaposlena 1992. godine u Zavodu za hrvatsku povijest FF-a u Zagrebu. Od 1997. godine zaposlena je u Hrvatskom institutu za povijest u Zagrebu. Od kraja 1997. godine zaposlena je u Hrvatskom institutu za povijest u Zagrebu. U zvanje znanstvene suradnice izabrana je 1998. godine, a u zvanje više znanstvene suradnice 2003. godine. Godine 2006. izabrana je u znanstveno zvanje znanstvene savjetnice u znanstvenom području humanističkih znanosti – polje povijest. Godine 2011. izabrana je na znanstveno radno mjesto znanstvena savjetnica – II (trajni) izbor.

U svojem znanstvenom radu poglavito proučava političke, gospodarske, kulturne i crkvene sastavnice iz povijesti istočnojadranske obale u razdoblju od kasnoga srednjeg vijeka do kraja ranoga novog vijeka, s osobitim naglaskom na problematici nazočnosti i djelovanja iseljenika s istočne obale Jadrana u Mletcima i na širem području Veneta. Posljednjih godina u sklopu istraživačke djelatnosti proučava i povijest Boke kotorske i albanskog priobalja u ranome novom vijeku te društvenu i vojnu povijest istočnog Jadrana u 17. i 18. stoljeću. Također, posljednjih je godina, zajedno sa svojim suradnicima, aktivna u objavljivanju izvornog gradiva iz Državnog arhiva u Veneciji i Državnog arhiva u Zadru, koje se odnosi na povijest istočnojadranske obale u razdoblju ranoga novog vijeka.

Od akademske godine 1998./1999. povremeni je predavač predmeta *Povijest Venecije*, a od akademske godine 1999./2000. predmeta *Povijest Italije* pri Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Od akademske godine 2004./2005. sudjeluje u poslijediplomskoj nastavi Katoličkoga bogoslovnog fakulteta (specijalizacija *Crkva i kršćanstvo u Hrvata i pomoćne povijesne znanosti*) kao nositeljica kolegija *Bratovštine na hrvatskom prostoru* i *Hodočašća*. Također, od iste akademske godine povremeno sudjeluje u poslijediplomskom studijskom programu *Povijest Europe i Sredozemlja* Sveučilišta u Kopru (Slovenija). Od 2006. godine sudjeluje kao mentorica i povremeni predavač na doktorskom studiju povijesti na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Posljednjih godina sudjeluje u nastavi pri doktorskom studiju predmoderne povijesti pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Godine 2015. – 2017. bila je predavač kolegija *Venecija i Mediteran* pri Studiju mediteranistike Sveučilišta u Dubrovniku. Godine 2017. predavala je na Odsjeku za povijest Hrvatskoga katoličkog sveučilišta u Zagrebu kolegij *Hrvati i Mletačka Republika*.

Stalna je suradnica Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža u Zagrebu pri izradi *Hrvatskoga biografskog leksikona* (potonjega je i član vanjskoga uredništva) i *Hrvatske enciklopedije* (sv. I-XI, 1999. – 2009.), a pri izradi leksikografske edicije *Hrvatski leksikon* (sv. I-II, Zagreb, 1996. – 1997.) bila je glavna urednica struke povijest. Glavna je urednica struke povijest edicije *Opća i nacionalna enciklopedija u 20 knjiga* (Zagreb: Proleksis i Večernji list, sv. I-XX, 2005. – 2007.).

U svojem znanstvenom radu surađuje s brojnim znanstvenim i kulturnim ustanovama te njihovim časopisima i zbornicima diljem Hrvatske i u inozemstvu. Posebnu pozornost pridaje radu s mladim poslijediplomskim i doktorskim studentima kao mentorica i konzultantica, a s velikim brojem njih objavila je niz zajedničkih radova i uredničkih knjiga.

POVIJESNI PRIKAZ ŽUPE PAKOŠTANE TIJEKOM RANOGA NOVOG VIJEKA (16. – 18. ST.)

U radu će se na temelju dosad objavljenih rezultata istraživanja i proučavanja izvornoga arhivskog gradiva nastojati prikazati povijesni pregled župe Pakoštane s osvrtom na njezine početke i napose na uzročno-posljedičnu vezu mletačko-osmanskih sukoba tijekom 16. i 17. stoljeća i crkvenog života u Pakoštanima. Podatci o župi u ranome novom vijeku iz kanonskih vizitacija poslužiti će u pokušaju nove interpretacije duhovnog života Pakoštanaca u razmatranom razdoblju.

Ključne riječi: župa Pakoštane, kanonske vizitacije, rani novi vijek (16. – 18. st.), pastoral

Zdenko Dundović rođen je u Zadru 31. listopada 1973. godine. Osnovnu školu pohađao je i završio u Zadru. Od 1998. do 1992. godine pohađao je Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju u Zadru. Od 1992. do 1994. godine studirao je i završio filozofiju na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove u Zagrebu, a 1994. godine upisao je teološki studij na Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu. Diplomirao je 1998. godine na istoj ustanovi. Upisao je poslijediplomski studij iz crkvene povijesti II. i III. ciklusa (mr. sc. i dr. sc.) na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2012. godine. Magistrirao je na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2015. godine s temom *Ninski kaptol crkve sv. Anselma*. Doktorsku disertaciju obranio je na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2017. godine s temom *Zadarski kaptol, njegova dobra i kaptolski dostojanstvenici u posljednjih sto godina vladavine Mletačke Republike (1697. – 1797.)*. Radno iskustvo u obrazovanju stjecao je kao kateheta u osnovnim i srednjim školama od 1998. do 2013. godine. Od 2015. godine zaposlen je kao asistent na Teološko-katehetskom odjelu Sveučilišta u Zadru, a 2018. izabran je u znanstveno-nastavno zvanje docenta. Od 2018. godine obnaša službu najprije vršitelja dužnosti pročelnika, a potom pročelnika Teološko-katehetskog odjela Sveučilišta u Zadru. Predsjednik je Društva za povjesnicu Zadarske nadbiskupije Zmajević. Znanstveni mu je interes proučavanje ranonovovjekovne prošlosti Zadarske i Ninske biskupije s naglaskom na gospodarsku, političku i interkonfesionalnu interakciju crkvenih struktura. U tom smislu istraživao je crkvene i državne arhive u Hrvatskoj i inozemstvu. Ponajprije provodi istraživanja u Arhivu Zadarske nadbiskupije, Državnom arhivu u Zadru i Znanstvenoj knjižnici u Zadru, a redovito posjećuje Državni arhiv u Veneciji (*Archivio di Stato di Venezia*), Apostolski arhiv u Vatikanu (*Archivio Apostolico Vaticano*) te Arhiv Propagande u Rimu (*Archivio Storico de Propaganda Fide*).

GLAGOLJICA I GLAGOLJAŠI PAKOŠTANA, VRGADE I VRANE

Zadarsko područje oduvijek je bilo glagoljaško. U radu će se napraviti pregled glagoljštva na području Pakošтана, Vrgade i Vrane na temelju sačuvanih glagoljskih kodeksa i dokumenata, kamenih spomenika, zapisa o glagoljaškom pjevanju i svećenicima glagoljašima koji su bili nositelji glagoljaške pismenosti. Spomen na glagoljaštvo i glagoljaše ovog područja nalazimo još u srednjovjekovnim dokumentima te ih pratimo sve do 20. stoljeća, do poznatog vrgadinskog glagoljaša Blaža Jurišića.

Ključne riječi: glagoljica, glagoljski spomenici, svećenici glagoljaši, Pakošтane, Vrgada, Vrana

STANOVNIŠTVO PAKOŠTANA OD POČETKA 17. DO POČETKA 19. STOLJEĆA

U radu će se napraviti analiza stanovništva na temelju narativno pisanih glagoljskih matičnih knjiga krštenih, vjenčanih i umrlih i ostalih pronađenih dokumenata. Za župu Pakošтane slabo su sačuvane glagoljske matične knjige krštenih, vjenčanih i umrlih, tek jedna matica umrlih iz razdoblja od 1784. do 1839. godine, te knjiga duša od 1690. do 1802. Na temelju dostupnih će se podataka istražiti svakodnevni život Pakošтana, funkcioniranje civilnih i vojnih vlasti u selu (sudci sela, kapetani i ostali časnici teritorijalnih snaga (černida), članovi vijeća staraca, članovi upravnih tijela bratovština). Istražit će se i opisati običaji mjesta kao što su *laši* (zadužbina, podavanja Crkvi u spomen na preminule pretke), običaji povezani s krštenjem, vjenčanjem, sprovodom, običaji nasljeđivanja, pravni položaj žena i djece u to vrijeme, te posebno ranjivih skupina poput nahočadi, udovica, siromašnih osoba, sluga (najmenika) i ostalih.

Ključne riječi: glagoljske matične knjige, stanovništvo, običaji, župa Pakošтane, početak 17. do početka 19 stoljeća

STANOVNIŠTVO VRGADE OD POČETKA 17. DO POČETKA 20. STOLJEĆA

U radu će se napraviti analiza stanovništva na temelju narativno pisanih glagoljskih matičnih knjiga krštenih, vjenčanih i umrlih i ostalih pronađenih dokumenata. Za Vrgadu su samo djelomično sačuvane glagoljske matične knjige od 1651. godine. Napraviti će se pregled svakodnevnog života stanovnika ovog otoka te statističke analize na temelju podataka o broju stanovnika, pronađenih u raznim fondovima. Istražit će se podatci o čelnicima civilnih i vojnih vlasti u selu (sudci sela, kapetani i ostali časnici teritorijalnih snaga (černida), članovi vijeća staraca, članovi upravnih tijela bratovština). Na temelju različitih povijesnih izvora istražiti će se običaji poput *laša* (zadužbina, podavanja Crkvi u spomen na preminule pretke), običaja povezanih s krštenjem, vjenčanjem, sprovodom te nasljeđivanjem. Iz istih se izvora može utvrditi i imovinsko stanje neke obitelji, ali i pravni položaj žena i djece, posebno nahočadi, udovica, siromašnih osoba, sluga (najmenika) i ostalih.

U radu će se također analizirati stanovništvo i na temelju sačuvanih tabličnih matičnih knjiga od 1825. do početka 20. stoljeća. Istražit će se podatci o broju rođenih, vjenčanih, umrlih, te napraviti tablica kretanja broja stanovnika i tablica brakova sklopljenih u navedenom razdoblju. Donijet će se podatci o broju nezakonito rođene djece, broju blizanačkih trudnoća, o roditeljima koji nisu iz ovih mjesta, broju vjenčanja tijekom godine, utvrditi najčešći mjesec i dan vjenčanja, popisati broj udovaca i udovica, broj ženika i nevjesta iz drugih mjesta udanih, odnosno oženjenih u Vrgadu, broj umrlih po godinama, dobi i spolu, podatci o epidemijama i drugim bolestima.

Ključne riječi: glagoljske matične knjige, tablične matične knjige, župa Vrgada, stanovništvo, običaji, početak 17. do početka 20. stoljeća

Grozdana Franov-Živković rođena je 1963. u Zadru. Na Filozofskom fakultetu u Zadru završila je dvopredmetni diplomski studij filozofije i povijesti umjetnosti 1986. godine. Godine 1996. godine magistrira na poslijediplomskom studiju Povijest i filozofija znanosti na Interuniverzitetkom centru za postdiplomski studij u Dubrovniku, Sveučilišta u Zagrebu. Doktorirala je 2013. godine na Sveučilištu u Zadru i stekla akademski stupanj doktora znanosti iz povijesti – grane hrvatska i svjetska ranonovovjekovna povijest. U znanstveno zvanje višeg znanstvenog suradnika izabrana je 2020. Od 2007. godine zaposlena je u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru kao asistent i voditelj pomorske zbirke, a od 2021. kao znanstveni suradnik. Do sada je objavila stotinjak znanstvenih i znanstvenopopularnih članaka uglavnom povezanih s povijesti svakodnevnog života i povijesnom demografijom u razdoblju mletačke uprave na temelju glagoljskih vrela i vrela pisanih hrvatskom ćirilicom (bosanicom), veći broj knjiga te poglavlja u knjigama. Sudjelovala je na četrdesetak domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova, organizirala je četiri

domaća i jedan međunarodni znanstveni skup. Održala je niz predavanja, tečajeva, predstavljanja knjiga i organizirala više izložbi.

Danijela Deković rođena je 1973. godine u Zadru. Nakon završene osnovne škole u Svetom Filipu i Jakovu i srednje škole u Zadru 1993. upisuje Filozofski fakultet u Zadru, smjer Povijest i Arheologija. Diplomirala je 2000. s temom *Antički brod i njegov teret s posebnim osvrtom na nalaze u Dalmaciji* pod mentorstvom dr. sc. Nenada Cambija. Stručni ispit za učitelja povijesti položila je 2004. Iste godine promaknuta je u zvanje učitelj mentor, a 2024. godine u zvanje učitelj izvrсни savjetnik. Za vrijeme studija radila je na nizu arheoloških lokaliteta: Nin, Zadar, Biograd, Rogoznica – rt Polača. Od 1996. je član Hrvatskoga arheološkog društva te Hrvatske udruge nastavnika povijesti. Od 2002. do 2006. godine radila je na zamjenama u OŠ Sv. Filip i Jakov gdje je stalno zaposlena od 2006. Od 2008. do 2022. voditeljica je Županijskog stručnog vijeća za povijest za osnovne škole, te je do 2022. predsjednica Županijskog povjerenstva za natjecanje iz povijesti. Godine 2008. zajedno s Darkom Dekovićem osnovala je Malu školu glagoljice OŠ Sv. Filip i Jakov. Od 2010. zajedno s TZ-om Općine Sveti Filip i Jakov i Zavičajnim muzejom Biograd organizira Sabor malih glagoljaša *Slovo rogovsko*. Također, organizira radionice za djecu kao i susrete glagoljaša iz cijele Hrvatske. Sudjelovala je u organizaciji brojnih smotri, natjecanja, predavanja i izložbi te u osnivanju Udruge glagoljaša Zadar čija je predsjednica od 22. prosinca 2011. Član je uredništva časopisa *Slovo Rogovsko*, glasila Udruge glagoljaša Zadar. Uključena je u više projekata obrade arhivske građe, sudjelovala je u organizacijskom odboru više znanstvenih skupova te kao izlagač. Objavila je dvadesetak znanstvenih i stručnih radova.

Marija Kero rođena je 1992. godine u Zadru. Osnovnu školu pohađala je u Bibinjama, a srednju u Zadru. Završila je trogodišnji stručni studij Predškolskog odgoja Sveučilišta u Zadru nakon čega upisuje izvanredni diplomski studij Informacijskih znanosti Sveučilišta u Zadru. Zaposlena je u Državnom arhivu u Zadru na mjesto specijalistice suradnice za arhivsko gradivo. Suradnica je Centra za istraživanje glagoljaštva Sveučilišta u Zadru. Sudjelovala je na projektu *Javna znanost u području glagoljaštva: od crowdsoucinga do znanja* koji se provodi u okviru aktivnosti DARIAH-HR digitalne istraživačke infrastrukture. Sudjeluje u priređivanju izdavačkog niza *Monumenta glagolitica Archidioecesis Iadertinae*. Članica je Udruge glagoljaša Zadar kroz čije aktivnosti održava tečajeve čitanja i pisanja kurzivnom glagoljicom kao i radionice za djecu s temom glagoljice. Autorica je više izložbi povezanih s glagoljaštvom. Sudjelovala je na nekoliko znanstveno-stručnih skupova i do sada objavila desetak znanstvenih i stručnih radova i knjiga.

PAKOŠTANSKI FRAGMENTI MISALA I BREVIJARA IZ ZBIRKE GLAGOLJIČNIH FRAGMENTA IVANA BERČIĆA

U zbirci glagoljičnih fragmenata Ivana Berčića koja se čuva u Ruskoj nacionalnoj knjižnici u Sankt-Peterburgu nalaze se četiri fragmenta hrvatskoglagoljičnih liturgijskih knjiga koje je Berčić pribavio u Pakoštanima: dva fragmenta brevijara (fragm. I/30 i I/50) i dva fragmenta misala (fragm. II/60 i II/61). Svi se fragmenti datiraju u 15. stoljeće. Dva fragmenta imaju po četiri lista, jedan ima dva lista, a jedan fragment ima jedan list. Na temelju usklađenosti sadržaja, pisma i kodikoloških značajka te činjenice da su pronađeni istog dana i na istom mjestu utvrđeno je da su fragmenti misala izvorno pripadali istom rukopisu. U izlaganju će se prikazati rezultati tekstološke i jezične analize fragmenata. Na temelju tekstološke analize i usporedbe sa stanjem u cjelovito sačuvanim hrvatskoglagoljičnim misalima i brevijarima utvrdit će se jesu li misali i brevijari čiji su pakoštanski fragmenti nekoć pripadali sjevernoj (krčko-istarskoj) ili južnoj (zadarsko-krbavskoj) tekstološkoj skupini. Na temelju pak jezične analize pokušat će se barem okvirno odrediti na kojem su području fragmenti mogli biti prepisani. Konačno, pokušat će se utvrditi ima li u ostatku Berčićeve zbirke fragmenata koji se postankom mogu povezati s nekim od pakoštanskih fragmenata.

Ključne riječi: glagoljaštvo, Pakoštane, Ivan Berčić, fragmenti, hrvatskoglagoljični misali i brevijari

Josip Galić rođen je u Splitu 1990. godine. Na Filozofskom fakultetu u Splitu završio je studij hrvatskog jezika i književnosti i talijanskog jezika i književnosti. Doktorirao je 2019. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu obranivši doktorski rad *Sintaksa imperativnih rečenica u hrvatskoglagoljskim neliturgijskim zbornicima*. Od 2014. do 2021. radio je kao asistent i poslijedoktorand na Odjelu za kroatistiku Sveučilišta u Zadru. Od 2021. godine zaposlen je kao znanstveni suradnik u Staroslavenskom institutu u Zagrebu. Glavna su mu područja znanstvenog interesa hrvatsko glagoljaštvo, sintaksa, dijalektologija i povijest hrvatskog jezika.

ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA LOKALITETA VRANA – GRADINA (2017. – 2023.)

Na položaju Gradina u Vrani do danas su očuvani ostatci utvrđenog naselja koje svjedoči o burnoj prošlosti ovog kraja i njegovoj velikoj važnosti u srednjem i novom vijeku. Sustavna arheološka istraživanja Gradine započeta su 2017. godine, a provodi ih Javna ustanova Agencija Han Vrana u suradnji s Odjelom za arheologiju Sveučilišta u Zadru. Do sada su provedene četiri istraživačke kampanje tijekom kojih se iskopavao prostor ulaza u tvrđavu na jugoistočnom uglu predgrađa, uz koji se nalaze i ostatci gotičke crkve čija se gradnja povezuje s viteškim redom ivanovaca. U istraživanjima od 2017. do 2023. godine osim arhitektonskih ostataka pronađena je i veća količina sitne arheološke građe među kojom su najbrojniji keramički, zatim metalni, kameni, stakleni i koštani nalazi koji zorno prikazuju svakodnevni život u Vrani. Otkriveni nalazi pripadaju vremenu od 13. do 18. stoljeća i nadopunjuju sliku koju pružaju povijesni izvori.

Ključne riječi: Vrana, Gradina, srednji i novi vijek, arheološka istraživanja

Karla Gusar rođena je 3. kolovoza 1976. u Zadru, gdje završava osnovno i srednjoškolsko obrazovanje. Godine 2001. na Filozofskom fakultetu u Zadru stječe zvanje diplomiranog arheologa i diplomiranog povjesničara umjetnosti. Na poslijediplomskom studiju Arheologija istočnog Jadrana na Sveučilištu u Zadru 2006. godine stječe titulu magistra znanosti (tema: *Gotička i renesansna keramika iz Nina*), a 2010. titulu doktora znanosti (tema: *Kasnorednjovjekovna i novovjekovna glazirana keramika na širem zadarskom području*). Od 2002. godine zaposlena je na današnjem Odjelu za arheologiju Sveučilišta u Zadru, na kojem danas u zvanju izvanrednog profesora izvodi nastavu na preddiplomskom, diplomskom i doktorskom studiju. Sudjelovala je u nizu arheoloških istraživanja u Hrvatskoj. Bila je suradnik na više znanstvenih projekata. Sudjelovala je na više domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova. Autor i suautor je znanstvene monografije, znanstvenih i stručnih radova u knjigama, časopisima i zbornicima skupova s temama iz srednjovjekovne i novovjekovne arheologije.

Marko Meštrov rođen je 20. studenog 1979. godine u Zadru. Osnovnu školu završio je u Pakoštanima, a gimnaziju u Biogradu na Moru. Na Sveučilištu u Zadru diplomirao je arheologiju i povijest. Zaposlen je kao kustos u Zavičajnom muzeju u Biogradu na Moru 2009. godine. Nakon toga 2011. godine prelazi u Javnu ustanovu u kulturi „Agencija Han Vrana“ te sudjeluje u obnovi Maškovića hana gdje je i danas zaposlen na mjestu ravnatelja. Sudjelovao je na brojnim podmorskim i kopnenim arheološkim istraživanjima. Voditelj je sustavnih arheoloških istraživanja na lokalitetima Templarska gradina u Vrani i Vran Samograd. Suautor je više znanstvenih radova s temom podmorske arheologije i numizmatike. Suradnik je na nekoliko znanstvenih projekata. Sudjeluje kao autor na brojnim znanstvenim

skupovima u Hrvatskoj i inozemstvu. Autor je više arheoloških izložbi i stalnih muzejskih postava. Dobitnik je nekoliko nagrada za razvoj podmorske i kopnene arheologije. Trenutačno je doktorand na Sveučilištu u Zadru. Područje njegova znanstvenog interesa usmjereno je na podmorsku arheologiju, numizmatiku, antičku arheologiju, novovjekovnu arheologiju, nedestruktivne metode istraživanja, povijest i razvoj vatrenog oružja te lokalnu povijest.

PAKOŠTANE – CRKVINA. REZULTATI DOSADAŠNJIH ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA

Položaj Crkvina zvan još i Košević nalazi se na zapadnoj obali Vranskog jezera, uz cestu koja vodi od Pakošтана prema Vrani. Na tom se prostoru nalazilo srednjovjekovno naselje Zablache. Ostatke crkvene arhitekture na Crkvini uočio je još don Luka Jelić početkom prošlog stoljeća, koji ih navodi kao ostatke starohrvatske crkve Sv. Marije i manje kapele uz crkvu, porušene u vrijeme ratova s Osmanlijama.

Sustavna istraživanja tog položaja od 2006. obavlja Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru. U više od deset dosad provedenih arheoloških kampanja otkriveni su i istraženi ostatci srednjovjekovne crkve Sv. Marije, kapele s njezine južne strane, zvonika i dijelovi zasad nedefiniranih ostataka sa sjeverne strane. Uokolo crkve otkriveni su i drugi zidovi kompleksa te veliko groblje s istraženim 171 grobom, od kojih je nekoliko s iznimno vrijednim i zanimljivim nalazima iz 12. i 13. stoljeća. Čitav kompleks bio je ograđen zidom koji upućuje na ostatke samostanskog kompleksa. Prema dosadašnjim rezultatima istraživanja, vrijeme upotrebe istraženih dijelova kompleksa okvirno se smješta od 9. do konca 15. ili početka 16. stoljeća, dok pokretni arheološki materijal pronađen na lokalitetu pripada razdoblju od rane antike pa sve do 19. stoljeća.

Ključne riječi: Pakošтane, Crkvina, srednjovjekovno selo Zablache, crkva Sv. Marije

Jure Šučur zaposlen je na Odjelu za arheologiju Sveučilišta u Zadru od 2009. godine. Prethodno je radio za nekoliko muzeja i privatnih arheoloških tvrtki te je cijelo vrijeme vodio i sudjelovao u brojnim terenskim istraživanjima od prapovijesti do novog vijeka. Od zaposlenja na Sveučilištu u Zadru bavi se pretežno srednjovjekovnom i novovjekovnom arheologijom: provodi rekognosciranja i iskapanja, drži nastavu i seminare te drži praktične vježbe povezane s obradom nalaza i arheološkom dokumentacijom. Ponajviše se zanima za arheologiju smrti, fortifikacije, arheologiju pejzaža, numizmatiku i arheološku dokumentaciju. Sudjelovao je u nizu arheoloških istraživanja na prostoru Pakošтана i Vrane, među ostalim i kao voditelj projekta *Migracije između dva svijeta – Mletačke Republike i Osmanskog Carstva – u svjetlu analize stabilnih izotopa*.

Ante Uglešić završio je studij arheologije i povijesti na Filozofskom fakultetu u Zadru. Godine 1987. zaposlio se kao asistent pripravnik na Filozofskom fakultetu u Zadru. Magistrirao je 1989. na Interuniverzitetskom centru za poslijediplomske studije Sveučilišta u Zagrebu, u Dubrovniku, a 1997. na Filozofskom fakultetu u Zadru obranio je disertaciju. Godine 1997. izabran je u znanstveno-nastavno zvanje docenta, 2002. za izvanrednog profesora, 2006. za redovitog profesora (prvi izbor), a u ožujku 2012. za redovitog profesora u trajnom zvanju. Zaposlen je na Odjelu

za arheologiju Sveučilišta u Zadru gdje predaje na preddiplomskom, diplomskom i doktorskom studiju više kolegija iz starokršćanske i srednjovjekovne arheologije. Također predaje na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru. Kao suradnik ili voditelj sudjelovao je na sustavnim istraživanjima dvadesetak arheoloških lokaliteta, uglavnom na prostoru sjeverne Dalmacije. Bio je voditelj dvaju znanstvenih projekata: *Arheologija seobe naroda na istočnom Jadranu* i *Srednjovjekovno arheološko nasljeđe južne Hrvatske od 5. do 17. stoljeća*. U okviru programa *Cultural Heritage without Borders* vodio je UNDP projekt *Istraživanje crkve Gospe Pomoćnice u Prizrenu*. Njegov znanstveni rad povezan je najvećim dijelom s razdobljem seobe naroda i prijelazom iz rimskog doba u srednji vijek, a također se bavi pitanjima nacionalne (starohrvatske) arheologije.

GENERAL ANTE GOTOVINA – OD OBRANE I OSLOBAĐANJA HRVATSKOG TERITORIJA U DOMOVINSKOM RATU DO OSLOBAĐAJUĆE PRESUDE U HAŠKOM PROCESU

U radu će se prikazati ratni put generala Ante Gotovine u Domovinskom ratu, od dolaska u Hrvatsku 1991. do Daytonskog sporazuma u studenome 1995., s posebnim osvrtom na značenje oslobodilačke vojno-redarstvene operacije Oluja i njegovu ulogu u spomenutoj operaciji, te na pokušaj njezine kriminalizacije pred Međunarodnim kaznenim sudom za područje bivše Jugoslavije u Den Haagu.

Ključne riječi: Domovinski rat, Haški sud, vojne operacije, Maslenica, Oluja, izvori, Srpska vojska Krajine, Republika Srpska Krajina

Ana Holjevac Tuković diplomirala je povijest (1996.), te magistrirala (2004.) na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i doktorirala (2012.) na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. U listopadu 2018. izabrana je u nastavno zvanje docent i znanstveno zvanje znanstveni suradnik na području humanističkih znanosti – polje povijest, a 2020. stječe zvanje arhivski savjetnik. Po završetku dodiplomskog studija radila je kao profesor povijesti u Klasičnoj gimnaziji u Zagrebu i Općoj gimnaziji u Sesvetama. U prosincu 1996. godine zaposlila se u Hrvatskome državnom arhivu – Odsjeku za suvremeno arhivsko gradivo, gdje je radila do 2006. godine. U razdoblju od 2002. do 2004. sudjelovala je na znanstveno-istraživačkom projektu *Žrtve Drugog svjetskog rata, poraća i Domovinskog rata u Hrvatskom državnom arhivu*. Od 2006. godine zaposlena je u Hrvatskome memorijalno-dokumentacijskom centru Domovinskog rata. Voditeljica je Odjela za arhivsko gradivo Domovinskog rata. Suradnica je na izdanjima zbirki arhivskog gradiva pod naslovom Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. – dokumenti. Sudjelovala je na brojnim znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu, te u organiziranju više stručnih predavanja i okruglih stolova. Autorica je izložbi o Domovinskom ratu. Urednica je, autorica i suautorica knjiga, te znanstvenih i stručnih radova, većinom s problematikom iz suvremene hrvatske povijesti.

Ante Nazor rođen je 15. ožujka 1968. u Zagrebu, gdje je završio osnovnu i srednju školu (1986.), diplomirao povijest i arheologiju (1993.), te magistrirao (1999.) i doktorirao (2007.) s temama iz nacionalne povijesti na Filozofskom fakultetu – Humanističke i društvene znanosti. U veljači 2021. izabran je u znanstveno zvanje znanstveni savjetnik na području humanističkih znanosti – polje povijest, a u travnju 2021. u znanstveno-nastavno zvanje redoviti profesor. Od 22. listopada 1993. do 10. travnja 1997. bio je nastavnik u novoutemeljenoj Dočasničkoj školi HV „Ante Starčević“ u Jastrebarskom; od 10. travnja 1997. do 2. ožujka 2005. bio je nastavnik na Katedri za vojnu povijest Hrvatskoga vojnog učilišta u Zagrebu. Od 2. ožujka 2005. ravnatelj je Hrvatskoga memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskoga rata. Od 2004. nositelj je i predavač na kolegijima s temama iz vojne povijesti i Domovinskog rata

na više fakulteta u Hrvatskoj. Sudjelovao je na brojnim znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu, organizirao je više stručnih predavanja i okruglih stolova te izložbi o temama iz Domovinskog rata, autor je i suautor nekoliko knjiga te brojnih znanstvenih i stručnih radova – većinom s problematikom iz hrvatske vojne povijesti i Domovinskog rata. Urednik je više knjiga. Oženjen je i otac troje djece.

KARTA TALA OPĆINE PAKOŠTANE S PROCJENOM POGODNOSTI ZEMLJIŠTA ZA POLJOPRIVREDU

Osnovni su ciljevi ovog rada prikazati način korištenja zemljišta, utvrditi osnovne značajke klime i reljefa, izraditi kartu tala Općine Pakoštane s njihovim osnovnim značajkama, te potom napraviti procjenu pogodnosti tala za poljoprivredu na poljoprivrednom zemljištu.

Karta korištenja zemljišta izrađena je na temelju vizualne fotointerpretacije digitalnog ortofota i Google Earth snimaka iz 2022./2023. godine. Značajke klime prikazane su analizom klimatskih podataka za meteorološku postaju Zadar za razdoblje 2000. – 2023. Značajke tla i reljefa prikazane su na temelju Osnovne pedološke karte RH mjerila 1 : 50.000 i dopunskih terenskih istraživanja. Procjena pogodnosti zemljišta za poljoprivredu napravljena je na temelju FAO metode.

Poljoprivreda je jedna od važnijih gospodarskih djelatnosti na području Općine, iako prema sadašnjem načinu korištenja zemljišta ukupna površina poljoprivrednog zemljišta iznosi svega 2,102 ha (25 %), šume i šumsko zemljište zauzimaju 2,550 ha (30 %), a Vransko jezero 2,910 ha (35 %). Preostali dio (izgrađeno, močvare, obala i drugo), zauzima oko 10 % područja Općine.

Splet pedogenetskih čimbenika i procesa rezultirao je stvaranjem tala iz reda terestričkih tala (četiri razreda i sedam tipova) te iz reda hidromorfni tala (dva razreda s dvama tipovima tla). Zastupljeniji tipovi tala su kamenjar, crnica vapnenačko-dolomitna, koluvij, crvenica i antropogeno hidromorfno tlo. Na temelju značajki sistematskih i kartiranih jedinica tla na poljoprivrednom zemljištu Općine, značajki reljefa i klime, te zahtjeva važnijih poljoprivrednih kultura, procijenjena je pogodnost poljoprivrednog zemljišta za poljoprivredu. Utvrđeno je da umjereno pogodna tla (P-2 klase) zauzimaju 28,1 %, ograničeno pogodna tla (P-3 klase) 2,6 %, privremeno nepogodna tla (N-1 klase) 2,3 %, privremeno nepogodna do ograničeno pogodna tla u hidrološki povoljnijim godinama (N-1/P-3 klase) 25,9 %, te trajno nepogodna tla (N-2 klase) 41,1 % u odnosu na ukupnu površinu poljoprivrednog zemljišta.

Na području Općine postoje znatne mogućnosti za daljnji razvoj poljoprivredne proizvodnje. Tomu mogu pridonijeti i različite potpore koje se mogu ostvariti kroz program i mjere ruralnog razvoja.

Ključne riječi: Općina Pakoštane, korištenje, tlo, zemljište, poljoprivreda, pogodnost

Stjepan Husnjak rođen je 1. rujna 1959. godine u Špišić Bukovici. Nakon završetka studija, zapošljava se na Poljoprivrednom fakultetu u Zagrebu – Institutu za agroekologiju – danas Sveučilištu u Zagrebu Agronomskom fakultetu, odnosno na Zavodu za pedologiju gdje i danas radi. Bio je voditelj diplomskog studija Agroekologija od 2005. do 2018. Koordinator je više modula na preddiplomskim, diplomskim i doktorskim studijima. Autor je dvaju udžbenika i nekoliko poglavlja u knjigama, a suautor više monografija. Objavio je veći broj znanstvenih i stručnih radova. Kao autor ili suradnik sudjelovao u izradi brojnih znanstvenih i stručnih projekata rađenih za potrebe daljnjeg razvoja poljoprivrede, prostornog planiranja i zaštite okoliša. Od 2006. do 2010. godine obnašao je dužnost predsjednika Hrvatskoga tloznanstvenog društva.

Vladimir Kušan rođen je 19. lipnja 1955. godine u Našicama gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. Diplomirao je 1979. godine na Šumarskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu gdje je 1991. godine magistrirao, 1996. doktorirao i 1997. godine habilitirao. Tijekom svojega radnog vijeka radio je u šumarskoj praksi (Službe za uređivanje šuma Zagreb i Osijek), na Šumarskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i Oikon d. o. o. Institutu za primijenjenu ekologiju. Trenutačno je ravnatelj Instituta Oikon. Tijekom rada na Šumarskom fakultetu sudjelovao je u nastavi i znanstvenim istraživanjima iz domene fotogrametrije, geodezije, daljinskih istraživanja, inventure šuma, digitalnih modela terena (DMR), geografskih informacijskih sustava (GIS), globalnog pozicijskog sustava (GPS) i kartografije. Dio tih kolegija predavao je i na Agronomskom fakultetu u Zagrebu. Vodio je i sudjelovao u projektima koje su financirali: Hrvatske šume, Ministarstvo znanosti, Ministarstvo poljoprivrede, MORH, Europska svemirska agencija. Objavio je više od 260 radova te sudjelovao u izradi više od 500 studija.

NUMIZMATIČKI NALAZI S PODRUČJA OPĆINE PAKOŠTANE

S brojnih lokaliteta u Općini Pakoštane potječe bogata i raznovrsna numizmatička građa iz posljednja skoro dva i pol tisućljeća. Stari je novac otkriven u arheološkim istraživanjima, primjerice u rimskoj luci uz pakoštansku plažu pod imenom Janice, na Crkvini uz zapadnu obalu Vranskog jezera, u Vrani i na Zamini. Na posljednjemu navedenom lokalitetu nađen je i novac iz 3. i 2. st. prije Krista, podrijetlom iz vrlo udaljenih monetarnih središta u sjevernoj Africi (Kartaga, Numidija) i zapadnom Sredozemlju (Castulo u Hispaniji). Uobičajen je rimski carski novac. Primjerice, otkriven je u podvodnim istraživanjima arheoloških ostataka antičke luke u pakoštanskoj vali. Zlatnici Romana III. Argira potječu s lokaliteta Crkvine. Slijede mnogobrojni numizmatički nalazi iz razvijenoga i kasnoga srednjeg vijeka, ali i kasnijeg razdoblja. Vrlo je brojan novac iz sjeverne Italije, osobito Mletačke Republike. Česti su i pfenizi duhovne i svjetovne gospode iz Austrije i južne Njemačke. Među inim, zastupljen je i novac ugarsko-hrvatskih kraljeva te Osmanskog Carstva. Osim mnogobrojnoga i raznovrsnoga regularnog novca, nađene su i krivotvorine, uteg za kontrolu novčane težine, žeton i plomba. Razmatrajući ovdje ukratko prikazanu numizmatičku građu, Općina Pakoštane spada među najbogatija nalazišta starog novca u sjevernoj Dalmaciji.

Ključne riječi: Općina Pakoštane, numizmatička topografija, antički novac, srednjovjekovni novac, novovjekovni novac.

Mato Ilkić rođen je u Vukovaru 15. kolovoza 1962. Doktorirao je 2004. na Sveučilištu u Zadru, gdje je djelatnik Odjela za arheologiju. Na svim razinama studija predaje niz kolegija koji tematiziraju arheološku i numizmatičku građu iz razdoblja od helenizma do ranoga novog vijeka. Bio je suradnik na nekoliko arheoloških projekata. Sudjelovao je na mnogobrojnim kopnenim i podvodnim arheološkim istraživanjima. Voditelj je sustavnih podvodnih istraživanja brončanodobnog nalazišta kod otočića Ričula u Pašmanskom kanalu te kopnenih istraživanja na Lergovoj gradini, liburnskom naseobinskom lokalitetu kod Gornje Slivnice. Na znanstvenim skupovima u Hrvatskoj i inozemstvu sudjelovao je sa 70 predavanja. Autor/suautor je 118 znanstvenih i stručnih radova iz područja numizmatike i arheologije. Suautor je nekoliko arheoloških i numizmatičkih izložbi. Održao je niz javnih predavanja u kojima je popularizirao arheološku znanost.

PAKOŠTANE U 16. STOLJEĆU – OSMANSKA UGROZA, DEPOPULACIJA, REPOPULACIJA I OTOČIĆ JUŠTINA

Naizmjenični procesi depopulacije i repopulacije zbog mletačko-osmanskih ratova glavno su obilježje povijesti Pakošтана u 16. stoljeću. Čini se tako da je u ratu 1499. – 1502. znatan broj žitelja napustio naselje, a još snažnije demografske turbulencije i u Pakoštanima i na čitavu vranskom području uzrokovali su ratovi 1537. – 1540. i 1570. – 1573. Nakon nekoliko polovično uspješnih pokušaja repopulacije, naselje je konačno obnovljeno 1597. ugovorom između Margarite Karnarutić i novodoseljenih kmetova, koji su pristigli mahom iz Zlosela (Pirovca), Biograda i otoka Murtera. O tome se u literaturi podosta pisalo. U ovom ćemo pak izlaganju najviše pozornosti posvetiti vijestima o pokušaju obnove naselja nakon rata 1537. – 1540., kao i arhivskim naznakama o (privremenim) relokacijama pakoštanskih žitelja na otočić Juštinu, čija funkcija i uloga u pakoštanskoj povijesti 16. stoljeća još uvijek nije dovoljno razjašnjena.

Ključne riječi: Pakošthane, 16. stoljeće, osmanska ugroza, migracije, otočić Juština, obitelj Karnarutić

Kristijan Juran redoviti je profesor na Odjelu za povijest Sveučilišta u Zadru, gdje izvodi nastavu iz hrvatske povijesti ranoga novog vijeka te izbornih kolegija Prostor i društvo mletačko-osmanskog pograničja u Dalmaciji (16. – 17. st.), Povijesna toponimija istočnojadranskog prostora, Glagoljica i hrvatska ćirilica u povijesnim vrelima i Antroponimija dalmatinskih komuna i njihova zaleđa u srednjemu i ranome novom vijeku. Znanstveno istražuje ruralne zajednice (socijalni odnosi i strukture, demografski procesi, antroponimija), migracijska kretanja i zemljišne posjede (topografija, toponimija, poljoprivreda, vlasničko-pravni odnosi) na području dalmatinskih komuna u kasnome srednjem i ranome novom vijeku te dalmatinsku glagoljašku baštinu, posebice njezinu šibensku sastavnicu. Objavio je pet knjiga te više od 50 znanstvenih i stručnih radova. Sudjelovao je na više od dvadeset međunarodnih i domaćih znanstvenih i stručnih skupova. Bio je voditelj interdisciplinarnoga znanstvenog projekta *Modrave – kulturni krajolik u povijesnoj perspektivi* s financijskom potporom Sveučilišta u Zadru (2021. – 2023.) te suradnik na više projekata iz područja onomastike i glagoljaške baštine.

SAKRALNE GRAĐEVINE NA PODRUČJU OPĆINE PAKOŠTANE

Općina Pakoštane, osim samog središta Općine, mjesta Pakoštane, uključuje mjesta Drage, Vranu i Vrgadu. Na području su Općine četiri župe: Župa Uzašašća Gospodinova u Pakoštanima, koja pokriva područje samog mjesta, Župa sv. Ante Padovanskog u Dragama, Župa sv. Mihovila arhandela u Vrani i Župa Presvetog Trojstva u Vrgadi.

Cilj izlaganja prikaz je župnih i svih ostalih crkvenih građevina, te grobljanskih crkava na području spomenutih župa u kojima se obavljaju crkveni obredi, te ostataka crkvenih građevina na području Općine Pakoštane.

Crkvene će se građevine metodološki prezentirati kroz njihove povijesne, arhitektonske i umjetničke karakteristike, koje čine sakralnu baštinu Općine Pakoštane.

Osim postojećih crkvenih građevina uputit će se na toponime koji pokazuju povijesno postojanje crkvenih građevina, kao i mjesta na kojima su ostatci nekadašnjih crkvenih građevina na razmatranome području.

Ključne riječi: Općina Pakoštane, sakralne građevine, pokretni i nepokretni crkveni inventar

Ivica Jurišić, ing. građ., rođen je 23. listopada 1966. u Zadru. Osnovnu školu pohađao je u Svetom Petru na Moru i Svetom Filipu i Jakovu. Godine 1985. završio je Srednju ekonomsku školu u Zadru u zvanju komercijalista. Diplomirao 1993. godine, na Građevinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, stručna sprema (VI/1) stupnja, stručnog naziva: inženjer građevinarstva. Stručni ispit položio 1998. godine. Od 1992. do 1994. godine studirao je i završio filozofiju na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove u Zagrebu. Godine 1998. diplomirao je na Papinskom sveučilištu Gregorijana u Rimu, Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu, na studiju filozofije i teologije afiliranom Fakultetu teologije Papinskog sveučilišta Gregorijana u Rimu s temom *Kršćanski sakralni prostor. Moj pokušaj oblikovanja liturgijskog prostora prema načelima Drugog vatikanskog sabora*. Magistrirao (mr. sc.) je 2012. godine na Hrvatskim studijima, Fakultet filozofije i religijskih znanosti Družbe Isusove Sveučilišta u Zagrebu s temom *Katolički sakralni prostor. Poratna obnova i izgradnja crkvenih objekata u Zadarskoj nadbiskupiji*. Doktorsku disertaciju obranio je 2023. godine na Fakultetu filozofije i religijskih znanosti Družbe Isusove Sveučilišta u Zagrebu s temom *Utjecaj Moderne na katolički sakralni prostor u Hrvatskoj prije i nakon Drugog vatikanskog koncila*. Radio je kao kateheta u srednjoj i osnovnoj školi od 1998. do 2001. godine. Od ak. godine 2012./2013. predavač je na Papinskom sveučilištu Gregorijana u Rimu, Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu, na studiju filozofije i teologije afiliranom Fakultetu teologije Papinskog sveučilišta Gregorijana u Rimu. Od ak. godine 2014./2015. predavač je na Teološko-katehetskom odjelu Sveučilišta u Zadru u izboru zvanja višeg asistenta polja religijskih znanosti (interdisciplinarno polje), a od ak. godine 2023./2024. u zvanju naslovnoga višeg

asistenta polja religijskih znanosti (interdisciplinarno polje). Znanstveni je interes istraživanje i proučavanje crkvene umjetnosti, s osobitim naglaskom na arhitekturu, te u tom smislu istražuje crkvene i državne arhive u Hrvatskoj. Ponajprije se bavi istraživanjem župnih arhiva župa Zadarske nadbiskupije, Arhiva Zadarske nadbiskupije, Državnog arhiva u Zadru i Znanstvene knjižnice u Zadru.

Danijel Kanski
AKVAKULTURA U OPĆINI PAKOŠTANE

Na području današnje Općine Pakoštane akvakultura ima bogatu povijest, a uzgoj akvatičnih organizama i danas je bitna društvena i ekonomska aktivnost.

Počeci akvakulture u Pakoštanima bili su bazirani u Vranskom jezeru, gdje je jegulja bila prva vrsta koja se u 17. stoljeću čuvala živom do prodaje. Ti su bunari za čuvanje jegulje i danas očuvani kao arheološka znamenitost. U Vransko jezero ubačene su vrste poput šarana, babuške, cipla, soma i štuke s ciljem njihova ekonomskog iskorištavanja u ekstenzivnom uzgoju. Nakon proglašenja PP-a *Vransko jezero* daljnji razvoj akvakulture na tom području nije u skladu s ciljevima zaštite te takve aktivnosti ostaju samo kao povijesne činjenice.

S druge strane, djelatnost morske akvakulture u Općini Pakoštane počela se razvijati mnogo kasnije, 90-ih godina 20. stoljeća, s razvojem uzgoja brancina i orade na području otoka Vrgade. Uzgoj bijele ribe na Vrgadi oblik je moderne intenzivne proizvodnje s oko 2000 tona ribe godišnje, namijenjene europskom tržištu. Krajem prošlog stoljeća u arhipelagu otoka Vrgade započeo je i uzgoj plavoperajne tune. Iako je akvakultura bitan ekonomski čimbenik na području Općine Pakoštane, današnji trendovi povećanja temperature mora, nedostatka adekvatne radne snage i kompetitivnijih prihoda u turističkim djelatnostima stavljaju akvakulturu u neizvjestan položaj u bliskoj budućnosti.

Ključne riječi: Općina Pakoštane, akvakultura, Vransko jezero, brancin, orada, tuna

Danijel Kanski stručnjak je za ribarstvo, akvakulturu i zaštitu mora s više od 20 godina iskustva. Uža mu je specijalnost zaštita hrskavičnih vrsta riba (morski psi, raže...), te pronalazak biološki vrijednih staništa, razvoj zaštitnih mjera i implementacija zaštite sklata (anđeoski morski pas). Aktivan je kao ronilac koji radi u području zaštite prirode, ronilački instruktor i podvodni fotograf. Trenutačno je angažiran oko pronalaženja i uklanjanja napuštenih ribarskih alata u Jadranu, zatim DNA uzorkovanja parazita na mjestima uzgoja ribe te radi kao konzultant za FAO u području akvakulture i klimatskih promjena na Mediteranu.

Liljana Lokin

KULTURA I SPORT U PAKOŠTANAMA

Dva povijesna dobra, kultura i sport, ne sjede slučajno u istoj klupi, oni spajaju ljude; grade stupove društava, osjećaj pripadnosti zajednicama i mostove među njima. To univerzalno ljudsko iskustvo kapilarno se prenosi do najmanjih općina. Kulturne i sportske aktivnosti u Općini Pakoštane generirali su volja i entuzijizam njezinih stanovnika, a neke od aktivnosti razvile su brendove prepoznatljive daleko izvan lokalnih okvira. U njima se kultura i sport isprepliću. Primjeri kao *Pakoške mažoretkinje*, ljetna pučka događanja poput *Materinih užanci* ili *Dana Vitezova vranskih*, brdsko-biciklistička utrka oko Vranskog jezera, *MTB Vransko jezero* ili *Nogometni turnir Josip Vukoja*, postaju identifikacijska uporišta Općine i njezini promotori. Ideje i vještine odnjegovane unutar malih udruga i klubova prometnule su se u popularna kulturna i sportska zbivanja koja okupljaju sve više sudionika i publike, potiču otvaranje cjelogodišnjih i ljetnih sportskih škola, oživljavaju povijesne jezgre i čine ih vidljivijima. Moglo bi se reći da je cijeli prostor Općine Pakoštane prožet dinamikom sportskog duha i restauracijom tradicije i običaja. Novi zamah razvoja dao im je turizam, platforma na kojoj se kultura i sport kreativno povezuju kroz potrebu promocije domaćeg blaga i organizaciju sportsko-rekreacijskih aktivnosti na velikoj ljetnoj sceni.

Ključne riječi: Turnir Vukoja, Pakoški mažoret, užance, Vitezovi vranski, MTB Vransko jezero

Ljiljana Lokin diplomirala je na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Radila je u prosvjeti, kao predmetni nastavnik u srednjoj školi, i kroz civilno društvo, kao autor i voditelj projekata u odgoju i obrazovanju za ljudska prava. Potom sve više djeluje samostalno kroz autorski rad i spisateljski servis. Kreira sadržaje i tekstove za potrebe kulturno-turističkih informativnih i promotivnih medija; brošura, časopisa, monografija. Piše i objavljuje knjige za djecu i odrasle. Član je Hrvatskog društva književnika za djecu i mlade.

ŽENSKA NOŠNJA PAKOŠTANA U FUNDUSU ETNOLOŠKOG ODJELA NARODNOG MUZEJA ZADAR

U fundusu Etnološkog odjela Narodnog muzeja Zadar čuva se primjerak gotovo kompletne ženske nošnje iz Pakošтана iz 2. polovice 19. stoljeća. Uz nju su i tri komada nakita. Ovo je stariji oblik nošnje u kojemu su sačuvani svi osnovni dijelovi karakteristični za stariju jadransku žensku nošnju sjeverne Dalmacije koja se na ilustrativnom materijalu može pratiti u 18., 19. i prvoj polovici 20. stoljeća: duga uska marama, *povezača*, suknja s oplećkom, *carza*, od domaćeg i tvorničkog sukna, ukrasni prsni plastron, *zalistavac*, bogato vezeno opleće koje je ujedno jedini tako bogato vezeni primjerak ženskog opleća koji se čuva u EONMZ, tkani vuneni pojas, *kanica*. Tkani vuneni predmeti upućuju i na važnost rukotvorstva povezanog s obradom vune (predenje, tkanje). Kod posljednjeg oblika nošnje, još sačuvanog u sjećanju i na fotografijama, prevladava crna boja, suknja s oplećkom od kupovnog je materijala, *kanica* i *zalistavac* potpuno nestaju. Sačuvani muzejski primjerak nošnje poslužio je za izradu replike za potrebe KUD-a iz Pakošтана omogućivši mu tako pokazati promjene koje su se dogodile u nošnji kao važnom simbolu kulturnog identiteta.

Ključne riječi: starija ženska nošnja, Pakošтane, jadransko područje, sjeverna Dalmacija

Jasenska Lulić Štorić rođena je u Zagrebu 1956. godine gdje je završila osnovnu školu, klasičnu gimnaziju i Filozofski fakultet. Godine 1980. diplomirala je etnologiju kao A predmet i sociologiju kao B predmet na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Godine 1991. magistrirala je etnologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu s temom *Odnos muškarac žena simboliziran u svadbenim običajima u Kalima (otok Ugljan)*. Godine 2012. doktorirala je etnologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu s temom *Nošnja sjeverne Dalmacije kao pokazatelj odnosa između muškarca i žene*. Godine 1980. zaposlila se u Narodnom muzeju Zadar kao kustosica, a od 1983. godine obnašala je dužnost voditeljice Etnografskog odjela (od 1994. godine Etnološkog odjela) Narodnog muzeja Zadar. Godine 1991. stekla je zvanje više kustosice, a 2006. i nastavno zvanje više predavačice na Odjelu za etnologiju i socijalnokulturnu antropologiju Sveučilišta u Zadru. Godine 1988. sudjelovala je na 12. kongresu ICAES (Svjetska asocijacija antropoloških i etnoloških znanosti) u Zagrebu s referatom *Simboli identiteta žene u Bukovici – od djevojčice do udate žene*. Organizirala je 1989. Kongres Saveza etnoloških društava Jugoslavije koji se održao na Filozofskom fakultetu u Zadru uključivši i kolege s drugih studijskih grupa Filozofskog fakulteta u Zadru (filozofije, sociologije, psihologije, povijesti). Osim toga, prigodom obilježavanja stote obljetnice pogibije preških (Preko na otoku Ugljanu) *lavandiera* (pralja), organizirala je 1991. interdisciplinarni simpozij pod nazivom *Otočka žena* u Preku. U razdoblju od 1995. do 1997. predavala je etnologiju kao vanjska suradnica u Zavodu

za predškolski odgoj i razrednu nastavu na Odjelu za razrednu nastavu Filozofskog fakulteta u Zadru i na Odjelu za arheologiju (zimski semestar 1996.). U razdoblju od 1999. do 2001. obnašala je dužnost v. d. ravnatelja Narodnog muzeja Zadar, nakon čega je nastavila obnašati dužnost voditeljice Etnološkog odjela Narodnog muzeja Zadar. Od 2005. do 2009. predavala je kao vanjska suradnica (od 2006. viša predavačica) predmete Uvod u folkloristiku i Antropologija obitelji na Odjelu za etnologiju i kulturnu antropologiju Sveučilišta u Zadru. Od 1. siječnja 2022. je u mirovini.

ZEMLJOPISNA OSNOVA U FUNKCIJI RAZVOJA OPĆINE PAKOŠTANE

Zemljopisna obilježja prostora Općine Pakoštane raznolikošću i bogatstvima prirodne osnove kao i posebnostima društvenih procesa temelj su njezina razvoja i napretka u prošlosti i danas. Premda je riječ o razmjerno malom obuhvatu općinskog teritorija (83,5 km²) na kojem je u četirima naseljima (Pakoštane, Vrana, Drage i Vrgada) živjelo 4100 stanovnika (2021.), prirodno-zemljopisna osnova omogućila je nastanak, opstanak i susljedni razvoj naselja od prapovijesti do danas. Građa i oblike je izmjenom ravnokotarskih i priobalnih kredno-donjoeocenskih antiklinalnih karbonatnih uzvisina (dijelovi hrptova Petrim – Veliki Bak, Crna gora, Čelinka, Kutinjak na Vrgadi) i udolina ispunjenih kvartarnim pijescima i šljuncima (dolina Skorobića) te jezerskim i barskim taložinama pijeska i mulja (Vransko polje), a mjestimice i crvenicama, omogućila je tradicionalnu komplementarnu poljoprivredu i lov. Klimatski Općina Pakoštane pripada dodirnom prostoru prave sredozemne (eumediteranske) klime sa suhim vrućim ljetom) Csa i polusredozemne (submediteranske) Cfa klime, što je vrlo povoljan preduvjet za razne gospodarske aktivnosti. Kopnene su vode Vransko jezero (30 km²) i kanali melioriranih vodotoka Kotarke, Vrbice, Jablanca te više izdašnih izvora koji hrane rječice Skorobić, Pećine (Biba) i dr. Morski prostor Vrgadskog kanala ispred Pakošтана i Draga te oko Vrgade s dijelom Murterskog mora, tradicionalno je korišten za ribolov, a danas je i temelj razvoja turizma. Vrijedna tla prekrivaju kvartarne taložine Vranskog polja i udoline vodotoka i osnova su poljodjelstva. Fizička osnova prostora omogućila je nastajanje i zadržavanje bogatoga biljnog i životinjskog svijeta, a sveukupno čini osnovu zaštite u Parku prirode *Vransko jezero*. Povijesno-zemljopisni razvoj očituje se u ostacima naselja, gospodarskih aktivnosti i objekata od paleolitika do danas, na kopnu i na otocima, s najistaknutijim liburnskim gradinama, antičkim lokalitetima, lukama, srednjovjekovnim i novovjekovnim sakralnim i profanim nasljeđem hrvatske kulture. Stanovništvo se stalno zadržavalo u prostoru Općine, a njegov broj i raspored naselja mijenjali su se ovisno o gospodarskim, geopolitičkim i zdravstvenim prilikama. Suvremeni društveno-geografski i gospodarski razvoj, potaknut osnivanjem samostalne općine (1993.), vrednuje prirodnu osnovu i razne društvene te demografske potencijale u poljodjelstvu, ribarstvu, prometu, turizmu, zaštiti okoliša, te osnovnim obrazovnim, zdravstvenim i upravnim funkcijama. Današnji fizički rast naselja sa sve većim pritiscima na priobalni pojas upućuje na potrebe odmjerenih, zemljopisnoj osnovi te okolišu prilagođenih i održivih promjena u prostoru općine.

Ključne riječi: zemljopisna osnova, reljef, klima, vode, stanovništvo, gospodarstvo

Damir Magaš, prof. emeritus, geograf, prostorni planer (1976. – 1993.). Utemeljio je Odsjek za geografiju na Filozofskom fakultetu (1994.; danas Odjel na Sveučilištu u Zadru), čiji je bio dekan (2000. – 2002.) te prvi rektor Sveučilišta u Zadru (2002. – 2007.). Predsjednik Rektorske konferencije Alpe-Jadran i Rektorskog zbora RH (2005. – 2006.). Objavio je brojne znanstvene i druge knjige, članke, poglavlja (više od 250) s regionalno-, urbano- i povijesno-zemljopisnom tematikom hrvatskih otoka i priobalja, Zadra, zadarske regije i Hrvatske u cjelini. Vodio je znanstvene projekte: *Geografske osnove razvoja malih hrvatskih otoka* (1990. – 2006.), *Geografske osnove razvoja litoralnih regija Hrvatske* (2006. – 2014.). Mentor je više diplomskih, magistarskih i doktorskih radova. Utemeljio je i bio glavni urednik (1996. – 2011.) znanstvenog časopisa *Geoadria*, nekoliko knjiga i enciklopedijskog *Geografskog rječnika*, 2002. Objavio je prvu *Geografiju Hrvatske* (2013.) u suverenoj državi i glavni je urednik prvih sedam knjiga *Velike geografije Hrvatske* (2020. – 2025.). Sudionik je oko 130 međunarodnih i domaćih skupova. Član Hrvatskoga geografskog društva od 1971. (predsjednik HGD Zadar 1995. – 2011.) i Hrvatskoga kartografskog društva od 2001. Bio je član Nacionalnog vijeća za znanost RH 2019. – 2023., raznih stručnih povjerenstava, za ocjenu i obranu doktorata i magisterija, matičnih odbora; recenzirao stotinjak radova. Nagrađivan je i odlikovan s više priznanja (*Red Danice hrvatske s likom R. Boškovića*, 2007.; *Plaketa Sveučilišta u Zadru*, 2012.; nagrade *Federik Bartolačić Grisogono*, HGD-Zadar i Zadarske županije za *znanstveni doprinos*, 2014. te za životno djelo Slobodne Dalmacije „*Frane Bulić*“ 2018. i Grada Zadra, 2019.

STANJE I PERSPEKTIVA POLJOPRIVREDE U OPĆINI PAKOŠTANE

Općina Pakoštane pripada tipu sredozemne klime s vrućim ljetima, dok sjeverni dio pripada umjereno toploj vlažnoj klimi s vrućim ljetima što znatno određuje i poljoprivredu ovog područja. Od ukupne površine 14,19 % odnosi se na poljoprivredno zemljište, od čega se obrađuje svega 1,46 %. Najveći udio u poljoprivrednoj proizvodnji zauzimaju različite povrtnarske kulture, a od trajnih nasada maslina i vinova loza. Uzgoj ovih kultura kao i čitavu poljoprivrednu proizvodnju karakteriziraju male površine koje su često dislocirane na više lokacija (rascjepkane). Od sorti vinove loze prevladavaju maraština, debit, plavina i babiće, dok su od sorti masline najzastupljenije oblica, leccino i pendolino s lokalno manje poznatim ekotipom plavice. Ovo područje karakterizira i visok stupanj bioraznolikosti, čemu znatno doprinosi Park prirode *Vransko jezero*, ali i više površina unutar ekološke mreže Republike Hrvatske, među kojima se posebno ističu područje Jasena i dio područja Ravnih kotara. Ta činjenica također ima bitnu poveznicu s gospodarskim aktivnostima, što podrazumijeva svakako i poljoprivredu, s obzirom na to da su turizam i poljoprivreda pretežite djelatnosti stanovništva. Cilj ovog rada jest dati kratki pregled stanja poljoprivredne proizvodnje i njezine perspektive, posebno u kontekstu ekoloških vrijednosti ovog područja što podrazumijeva definiranje i provedbu posebnih mjera njegova očuvanja u skladu s načelima održivosti.

Ključne riječi: bioraznolikost, održivost, Pakoštane, poljoprivreda

Šime Marcelić rođen je 1986. godine u Zadru. Diplomirani je inženjer agronomije. Na Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2022. godine stekao je zvanje doktora znanosti, znanstvenog područja biotehničkih znanosti, znanstvenog polja poljoprivrede. Zaposlen je na Odjelu za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru od 2015. godine. U znanstveno zvanje znanstvenog suradnika i nastavno zvanje docent u području biotehničkih znanosti, polje poljoprivrede izabran je 2023. Sudjeluje u izvedbi nastave na osam kolegija na prijediplomskom studiju i dvaju kolegija na diplomskom studiju Mediteranska poljoprivreda. U znanstvenom radu sudjeluje u istraživanjima u polju poljoprivrede, grana voćarstvo uz naglasak na agrotehničke zahvate u maslinarstvu. Kao suradnik sudjeluje na dvama projektima *Phytofarmol* i *IRI SAN – Smart Agriculture Network*. Suautor je 24 rada u časopisima i četiriju stručnih radova. Suautor je i jedne autorske knjige i dvaju poglavlja u knjizi. Aktivan je član triju maslinarskih udruga te je idejni začetnik manifestacije *Maslinarski četvrtak*.

PISANA GLAGOLJAŠKA BAŠTINA OPĆINE PAKOŠTANE KAO POTENCIJALNI SADRŽAJ PROJEKTNE NASTAVE

Kulturna baština zavičaja ima važnu ulogu u oblikovanju identiteta pojedinca, ali i cjelokupnog stanovništva tog područja. Njegovanje kulturne baštine određenog kraja predstavlja za njegove stanovnike simboličko suživljavanje vlastitog identiteta s područjem na kojem pojedinac obitava, koje ga je oblikovalo kao osobu. U radu se prezentira model uključivanja pisane kulturne baštine Općine Pakošthane u projektnu nastavu hrvatskog jezika. Takva se moderna nastava temelji, među ostalim, i na načelu stvaralaštva, u skladu s kojim učenici istražuju i otkrivaju jezične pojave i zakonitosti, pri čemu ih nastavnici uvode i potiču na takav način rada. Školsko stvaralaštvo Težak (1996) podrazumijeva „kao pronalaženje nečega što nije novo za svijet, ali jest za učenika“. U tom će smislu projektni zadatci biti usmjereni na analizu prikladnih glagoljskih natpisa s područja Općine Pakošthane. Rješavajući projektne zadatke, učenici će usvajati gradivo Hrvatskog jezika, a ujedno na zanimljiv način upoznavati bogatu kulturnu baštinu svojeg zavičaja, što im omogućuje da bolje spoznaju vlastiti identitet. Rezultati projektnog istraživanja mogu biti važan prilog i poticaj valoriziranju kulturne baštine u turističke svrhe te pokazati ulogu moderne škole u promicanju razvoja participativnog turizma na području jedinice lokalne samouprave.

Ključne riječi: glagoljica, kulturna baština, projektna nastava, Općina Pakošthane, participativni turizam

Josip Miletić rođen je 7. svibnja 1970. u Zadru. Diplomirao je na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Zadru. Magistrirao je na znanstvenome poslijediplomskom studiju Kroatistika – smjer hrvatski jezik na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te na znanstvenome poslijediplomskom studiju iz poslovne ekonomije *Teorija i politika marketinga* na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Doktorirao je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Zaposlen je na Odjelu za kroatistiku Sveučilišta u Zadru. Izvodi nastavu iz kolegija: Uvod u metodiku nastave hrvatskoga jezika, Metodičke osnove suvremene nastave hrvatskoga jezika i Suvremene metodičke osnove jezičnoga izražavanja. Suradivao je u više znanstvenih projekata, npr. *Hrvatsko pravno nazivlje*, *Dijalektologija hrvatskog jezika*, *Usmeno-književna baština zadarskog područja*. Bio je član znanstvenog i organizacijskog odbora više domaćih i stranih međunarodnih znanstvenih skupova. Uredio je više zbornika znanstvenih radova u zemlji i inozemstvu. Objavio je šezdeset znanstvenih radova i sudjelovao na osamdeset znanstvenih skupova. Područja znanstvenog interesa: metodika nastave hrvatskoga jezika, hrvatski poslovni jezik, hrvatsko pravno nazivlje, egzil i hrvatska dijaspora, marketing i menadžment u obrazovanju, marketing u turizmu, zaštita prava potrošača.

ANTIČKI BRODOLOM KOD OTOČIĆA BABULJAŠA KOD PAKOŠTANA

Tijekom četverogodišnjih istraživanja koja su se provodila od 2013. do 2016. djelatnici Međunarodnog centra za podvodnu arheologiju u Zadru u suradnji s Agencijom Han Vrana i Njemačkim arheološkim institutom istraživali su podvodno nalazište uz otočić Babuljaš kod Pakošтана. Ukupno je istražena površina od 88 m² te je otkriven čitav niz nalaza koji potječu s antičkog brodoloma, ali i nalazi koji se povezuju s prapovijesnim naseljem na samom otoku. Repertoar arheoloških nalaza pokazuje ujednačen teret afričkoga keramičkog posuđa i amfora. Najveći dio tereta pripisuje se amforama u kojima se prenosilo vino i riblje prerađevine, a možda u manjoj mjeri i maslinovo ulje. Osim amfora brodolom je prevezio grubo i fino antičko posuđe. Analizom sveukupnoga arheološkog materijala zaključeno je da se brodolom može smjestiti u period kraja 4. – početka 5. stoljeća. Dijelovi brodske konstrukcije nisu zabilježeni, a jedini su dokazi o ostatcima broda pojedinačni ulomci brončanih i željeznih čavala te manji dijelovi olovne oplata koja je služila za popravljjanje nastalih rupa na drvenoj konstrukciji.

Ključne riječi: otočić Babuljaš, brodolom, amfore, afrička posuđe, antika

Mladen Pešić diplomirao je arheologiju i geografiju na Sveučilištu u Zadru 2007., nakon čega je nekoliko godina radio kao konzervator kamenih spomenika, a nakon toga i kao konzervator restaurator podvodnoga arheološkog materijala u Hrvatskome restauratorskom zavodu. Od 2005. počinje roniti na podvodnim arheološkim istraživanjima od kada je sudjelovao i vodio veći broj podvodnih arheoloških istraživanja u Hrvatskoj. Na Sveučilištu u Zadru 2010. upisao je doktorski studij s temom *Afrički import iz hrvatskog podmorja od I. - V. stoljeća*, a 2019. stekao stupanj doktora znanosti. Od 2011. zaposlen je u Međunarodnom centru za podvodnu arheologiju u Zadru (MCPA Zadar), UNESCO centru 2. kategorije kao voditelj Odjela za dokumentaciju i edukaciju, gdje je bio zadužen za obavljanje tečajeva podvodne arheologije u Hrvatskoj i Europi, istraživanje i zaštitu podvodne kulturne baštine, dokumentaciju podvodnih nalazišta i organiziranje konferencija. Sudjelovao je na većem broju znanstvenih kongresa, a ujedno je i autor brojnih stručnih i znanstvenih članaka s temom istraživanja i zaštite podvodne kulturne baštine. Od 2019. do danas nalazi se na mjestu ravnatelja MCPA Zadar.

ARHEOLOŠKA I GEOMORFOLOŠKA ISTRAŽIVANJA U PODMORJU PAKOŠTANA TIJEKOM 2006. I 2007. GODINE

Tijekom 2006. i 2007. godine provedeno je sustavno arheološko istraživanje ostataka kasnoantičkog broda potonulog kod otoka Velog Školja. Brod je 2004. godine preliminarno dokumentiran tijekom istraživačke kampanje koju je vodio Zdenko Brusić, a dvije godine poslije pokrenuto je sustavno istraživanje u suradnji s francuskom institucijom Centre Camille Jullian (CNRS). Riječ je o istraživanju koje je odigralo bitnu ulogu u školovanju hrvatskih stručnjaka u području arheologije broda.

Zahvaljujući međunarodnoj suradnji, proučeni su i postojeći arheološki i geomorfološki markeri promjene morske razine, na osnovi kojih je napravljena preliminarna rekonstrukcija promjena koje su tijekom vremena zahvaćale pakoštanski krajolik.

Osim toga, 2007. godine provedeno je zaštitno arheološko istraživanje antičke drvene građe očuvane na prostoru današnje luke, za koju se pretpostavlja da pripada konstrukciji rimske solane. Iako tu pretpostavku za sada nije moguće sa sigurnošću potvrditi, struktura konstrukcije izrađene od okomito postavljenih dasaka i piona sugira da su se na tom mjestu mogli nalaziti bazeni za proizvodnju soli.

Ključne riječi: Pakoštane, kasnoantički brod, rimske solane, paleokrajolik, morska razina

Irena Radić Rossi rođena je u Zagrebu, 7. listopada 1964. Godine 1988. završila je studij arheologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Iste godine zaposlila se na Odjelu za arheologiju Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture (od 1997. sastavnica Ministarstva kulture RH, a od 2004. Hrvatskoga restauratorskog zavoda). Godine 2009. zaposlila se na Odjelu za arheologiju Sveučilišta u Zadru, a u srpnju 2011. na istom je Sveučilištu obranila doktorski rad pod naslovom *Problematika prapovijesnih i antičkih arheoloških nalazišta u hrvatskom podmorju*. U suradnji s domaćim i inozemnim institucijama provodi istraživanja u jadranskom podmorju i priobalju, a tijekom posljednjih godina pokrenula je nekoliko međunarodnih interdisciplinarnih istraživačkih projekata s temom jadranske brodogradnje i plovidbe tijekom povijesnih razdoblja. Godine 2008. postala je pridruženi istraživač francuske institucije *Centre Camille Jullian (Aix-Marseille Université, CNRS, MCC)*; od 2014. pridruženi je profesor na Sveučilištu Texas A&M (*College Station, SAD*), a od 2015. pridruženi znanstvenik međunarodne organizacije *Institute of Nautical Archaeology*. Od 1. lipnja 2015. bila je voditeljica projekta *ADRIAS (Archaeology of Adriatic Shipbuilding and Seafaring, IP-2014-09-8211)*, a trenutačno vodi projekt *NEREAS (Numerical Reconstruction in the Archaeology of Seafaring, IP-2022-02-3420)*. Projekte je financijski podržala Hrvatska zaklada za znanost.

Krunoslav Zubčić rođen je u Zagrebu, gdje je završio osnovno obrazovanje. Godine 2002. diplomirao je arheologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Tijekom studija sudjelovao je kao ronilac na projektima Ministarstva kulture, u kojem se i zaposlio 2002. godine kao arheolog ronilac pri Odjelu za zaštitu podvodne kulturne baštine. Od 2004. godine zaposlen je kao arheolog konzervator na Odjelu za podvodnu arheologiju Hrvatskoga restauratorskog zavoda. Sudjelovao je u nizu terenskih podvodnih istraživanja u zemlji i inozemstvu, od kojih je mnoga i sam vodio. Od međunarodnih projekata u kojima je sudjelovao ističu se rekognosciranje mađarskog dijela toka rijeke Drave, istraživanje antičkog brodoloma Kizilburun u Turskoj i ranoga novovjekovnog brodoloma na Zakintosu u Grčkoj. Tijekom posljednjih godina aktivno se bavi istraživanjem hrvatskih rijeka, od Drave u Osijeku do Kupe kod Karlovca, u kojoj međunarodni hrvatsko-francuski istraživački tim provodi istraživanja antičkog brodoloma. Instruktor je ronjenja i obučen za ronjenje s plinskim mješavinama (Nitrox, Trimix).

ŽRTVE NA PODRUČJU OPĆINE PAKOŠTANE U DOMOVINSKOM RATU

U radu će se navesti imena osoba – civila i branitelja, koje su smrtno stradale u Domovinskom ratu na području Općine Pakoštane te osoba koje su 1991. imale prebivalište na području Općine Pakoštane, a smrtno su stradale na drugim područjima, kao i okolnosti njihova stradanja. Izvor podataka bit će popis smrtno stradalih u Domovinskom ratu koji se ažurira u HMDCCR-u, a točnost postojećih podataka provjerit će se i prema potrebi nadopuniti u suradnji s lokalnim braniteljima i sudionicima Domovinskog rata.

Ključne riječi: smrtno stradali – poginuli i ubijeni, civili, branitelji, Domovinski rat, Pakoštane

Slaven Ružić rođen je 6. veljače 1979. godine u Puli. Tijekom 1998. godine upisao je studij jednopredmetne povijesti, znanstveni smjer, na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, koji je završio s odličnim uspjehom, diplomirajući u siječnju 2004. godine. Od siječnja 2006. godine zaposlen je u Hrvatskome memorijalno-dokumentacijskom centru Domovinskog rata iz Zagreba (Odjel za znanstveno istraživanje Domovinskog rata) u statusu arhivista (tijekom 2016. stekao je stručno zvanje višeg arhivista), gdje se ponajprije bavi pisanjem znanstvenih radova, kao i sređivanjem te obradom zaplijenjenoga arhivskog gradiva Republike Srpske Krajine (RSK) nastalog u razdoblju od 1991. do 1995. na privremeno okupiranom području Republike Hrvatske. U listopadu 2007. upisao je poslijediplomski znanstveni doktorski studij moderne i suvremene hrvatske povijesti u europskom i svjetskom kontekstu na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, izrađivši i obranivši u veljači 2013. godine doktorsku disertaciju pod nazivom *Djelovanje 'Vlade Republike Srpske Krajine' 1991. - 1995.* Autor je brojnih znanstvenih radova koji se bave problematikom Domovinskog rata (poglavito se bavi vojnim, demografskim i civilnim temama), koje objavljuje u najjeminentnijim hrvatskim časopisima, kao i autor te urednik više knjiga o istoj tematici. Član je Društva za hrvatsku povjesnicu, Istarskog povijesnog društva i Matice hrvatske, te posjeduje aktivno znanje engleskog i njemačkog jezika. Tijekom 2019. godine izabran je u znanstveno zvanje znanstvenog suradnika.

PRIRODNO-GEOGRAFSKE ZNAČAJKE OPĆINE PAKOŠTANE

Pakoštane su općina u južnom priobalnom dijelu Zadarske županije. Ova općina sastoji se od četiriju naselja: Pakoštane, Vrana, Drage i Vrgada (otok). U okviru ove Općine susreću se ravnokotarski (zaobalni), priobalni i otočni prostor, dok usred tog prostora dominira najveće prirodno jezero u Republici Hrvatskoj – Vransko jezero. Predmet su ovog rada prirodno-geografske značajke prostora Općine Pakoštane, što uključuje geološke i geomorfološke značajke, klimatske značajke, hidrogeografske značajke te biogeografske značajke.

Ključne riječi: Pakoštane, reljef, klima, vode, okoliš

Denis Radoš rođen je 12. rujna 1987. godine u Livnu (BiH). Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Tomislavgradu. Godine 2006. upisao se na preddiplomski studij geografije na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru, koji je završio 2009. godine (bacc. geogr.). Iste godine upisao se na diplomski studij primijenjene geografije, na kojem je diplomirao 2011. godine i stekao naslov magistra geografije (mag. geogr.). Tijekom studija bio je jedan od najboljih studenata. Bio je stipendist Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa tijekom cijelog studija. Za izvanredan uspjeh tijekom studiranja, 2008. godine dobio je nagradu *Federico Grisogono* Hrvatskoga geografskog društva – Zadar. Dobitnik je i dviju rektorovih nagrada Sveučilišta u Zadru. Tijekom studija sudjelovao je na više međunarodnih radionica i škola. Godine 2011. primljen je na interdisciplinarni poslijediplomski doktorski studij *Jadran – poveznica među kontinentima* Sveučilišta u Zadru. Od srpnja 2011. godine radi kao znanstveni novak na znanstvenom projektu *Geografske osnove razvoja litoralnih regija Hrvatske*, voditelja prof. dr. sc. Damira Magaša, u suradničkom zvanju asistenta na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru. Doktorsku disertaciju s temom *Analiza topografske površine u procesu procjene vjetropotencijala* obranio je 12. srpnja 2017. pod mentorstvom prof. dr. sc. Damira Magaša. Od 2017. do 2019. bio je u zvanju poslijedoktoranda, a u zvanje docenta izabran je 2019. godine. Samostalno ili u suautorstvu objavio je oko 30-ak znanstvenih i stručnih radova. Uži znanstveni interesi su mu fizička geografija, istraživanje vjetropotencijala, geografski informacijski sustavi, kao i primjena novih tehnologija u geografiji. Tečno govori i piše engleski jezik, a služi se njemačkim, poljskim i slovenskim. Član je Hrvatskoga geografskog društva – Zadar i tajnik udruge Naša baština, Zagreb-Tomislavgrad. Oženjen je, otac jednog djeteta i živi u Zadru.

Branimir Vukosav docent je na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru gdje je zaposlen od 2006. godine. Četverogodišnji studij geografije završio je diplomiravši pri istom odjelu godine 2005. (tema: *Specifičnosti krške morfologije na području Vrgorca*, mentor: prof. dr. sc. Damir Magaš), a akademski naslov doktora znanosti stječe godine 2012. na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu obranivši doktorsku disertaciju pod naslovom *Dalmatinska zagora – formalni i vernakularni*

elementi definiranja tradicijske regije pod mentorstvom prof. dr. sc. Borne Fuerst-Bjeliš. Njegovi znanstveni i stručni interesi uključuju regionalnu geografiju, političku geografiju, kulturalnu geografiju, historijsku geografiju i religijsku geografiju. Autor je ili suautor dvadesetak znanstvenih radova, članaka i poglavlja u knjigama objavljenih u različitim domaćim i inozemnim publikacijama te je sudionik na tridesetak domaćih i inozemnih znanstvenih skupova. Od početka zaposlenja na Odjelu za geografiju predavač je na većem broju kolegija preddiplomskog studija geografije u Zadru, od kojih je trenutačno nositelj na kolegijima *Regionalna geografija Europe*, *Regionalna geografija Hrvatske II*, *Uvod u političku geografiju*, *Svjetski geopolitički sustavi* i *Geografske grafičke metode*. Također, sudjeluje u izvođenju nastave na preddiplomskom doktorskom studiju *Jadran – poveznica među kontinentima* u svojstvu nositelja i izvođača kolegija *Političko-geografska problematika Jadrana*.

Tea Turić rođena je 1998. u Splitu, gdje je stekla svoje osnovno i srednjoškolsko obrazovanje. Na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru završila je prijediplomski studij geografije 2020., nakon kojeg je iste godine upisala diplomski studij primijenjene geografije. Obranom diplomskog rada 2022. pod nazivom *Recentne promjene jezerskih površina na prostoru Irana – uzroci i posljedice* stekla je zvanje magistre geografije. Nakon završetka studija kratko je radila kao nastavnica geografije u nekoliko osnovnih i srednjih škola na području Splitsko-dalmatinske županije, a od ožujka 2024. zaposlena je kao asistent na Odjelu za geografiju Sveučilišta u Zadru, gdje surađuje u izvedbi nastave iz nekoliko kolegija. Od akademske godine 2024./2025. upisana je na poslijediplomski studij geografije u sklopu Geografskog odsjeka PMF-a na Sveučilištu u Zagrebu. Glavni istraživački interesi su joj okolišne promjene s naglaskom na ranjive vodene površine (jezera, močvare, blata), povijest okoliša, preobrazba sredozemnog (krškog) krajolika, GIS i daljinska istraživanja.

SELO PAKOŠTANE NA GRANICI DVAJU IMPERIJA – NAHIJA VRANA NASUPROT MLETAČKOM DONJEM KOTARU ZADARSKOG OKRUŽJA

Osmanski prodor početkom 16. stoljeća uzdrmao je stoljetnu evoluciju suživota i prožimanja zadarske primorsko-otočne i zaobalne zone. Nakon niza ratova mletačka je vlast ostala ograničena na uski priobalni pojas, a zaleđe je uključeno u osmanski pogranični pojas u sklopu najprije Kliškog, a potom Krčkog sandžakata. Na neposrednoj kontaktnoj zoni razvio se novi osobeni način suživota u kojoj su stanovnici priobalnih mletačkih mjesta nastavljali obrađivati zemlju u prilično prostranome zaobalnom pojasu. Najvećim dijelom riječ je o nastavku posjedovnih odnosa iz predosmanskog razdoblja te je, drugim riječima, osmanska vlast u tom području značila promjenu državne vlasti i protjerivanje zemljoposjedničke elite, a tek manjim dijelom zamjenu stanovništva. Budući da dosadašnja historiografija nije u dovoljnoj mjeri raspolagala usporednim osmanskim i mletačkim izvorima, o tim je odnosima stvorila djelomično iskrivljenu sliku. Granična crta uspostavljena nakon Ciparskog rata presjekla je područje sela Pakošтана tako da je naselje ostalo pod mletačkom vlasti, a većina obrađivih površina pod osmanskom vlasti. U ovom se izlaganju kroz komparativni pogled donosi novi pogled na zemljišne odnose i pitanje kontinuiteta stanovništva u neposrednom zaleđu Pakošтана u razdoblju smjene između srednjovjekovnog, osmanskog i postosmanskog, tj. kasnomletačkog razdoblja.

Ključne riječi: Pakošthane, nahija Vrana, Donji kotar, defter, katastar

Marko Rimac zaposlen je u zvanju izvanrednog profesora na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Predaje grupu ranonovovjekovnih predmeta o povijesti Hrvatske, Habsburške Monarhije i Osmanskog Carstva. Područje njegova znanstvenog interesa usmjereno je na povijest istočnojadranskog prostora u osmansko i mletačko doba, povijest krajolika, rodoslovlje i lokalnu povijest srednjodalmatinskog zaleđa.

TURISTIČKI BISER. OPĆINA PAKOŠTANE – JUČER, DANAS, SUTRA

Općina Pakoštane izdvaja se prebogatim prirodnim, kulturnim, prometnim i demografskim preduvjetima razvoja. Uzdiže se iznimnim bogatstvom i raznolikošću otočkog (otok Vrgada kao ulaz u Nacionalni park *Kornate*), obalnog (Pakoštane i Drage) i kontinentalnog dijela (Vrana i Park prirode *Vransko jezero*), povijesnim znamenitostima (Maškovića han, templarska gradina, arheološko nalazište Crkvina, sakralni objekti...) kao svjedocima prebogate povijesti (predantičko, antičko, novija razdoblja) i utjecaja različitih kultura (istočnjačka i zapadnjačka kultura).

Općina Pakoštane prerasla je u drugoj polovici prošlog stoljeća iz većinski ruralnog područja usmjerenog poljoprivredi u prepoznatljivu turističku destinaciju ulaskom Club Meda. Club Med pokrenuo je turističku afirmaciju Općine Pakoštane u kojoj se sve veći udio lokalnog stanovništva okreće turizmu te turizam postaje multiplikator gospodarskog razvoja. Općina Pakoštane postaje izrazito sezonalna destinacija masovnog kupališnog turizma. Kvantitativni pokazatelji ponude i potražnje, unatoč različitim obilježjima faza razvoja, pokazuju kontinuirani rast i razvoj turističkog poslovanja osim u razdoblju ratnih stradanja i pandemije koronavirusa. Kvalitativna analiza otkriva nedorečenost, nedovoljnu inovativnost i povezanost oblika ponude (nepovoljna struktura smještajnih kapaciteta, nedovoljna afirmacija specifičnih oblika turizma, nedovoljno naglašena autohtona ponuda, nedovoljno osmišljen brend i promotivna kampanja, nedovoljno efikasno strateško upravljanje razvojem, neusklađen turistički razvoj pojedinih dijelova Općine, nedovoljno implementiran koncept održivog i odgovornog razvoja...) u izazovima razvoja suvremenog turizma.

U procesu tržišnog repozicioniranja Općine Pakoštane razvijaju se uz prevladavajući odmorišni turizam specifični oblici ponude – *outdoor*, kulturni, ruralni turizam, enogastronomija uz nedovoljni odmak u odnosu na susjedne mikrodestinacije. Obogaćuje se ponuda tradicijskih događaja temeljenih na povijesti, običajima, autohtonim elementima. Implementirajući novi Zakon o turizmu i model upravljanja razvojem destinacije temeljen na održivosti Općina Pakoštane kontinuiranim osmišljavanjem ponude i promocije mora valorizirati preduvjete razvoja u visoko konkurentan i inovativan turistički proizvod i prepoznatljiv brend u generiranju neponovljivoga turističkog doživljaja za turista i boljitka uvjeta života domicilnog stanovništva.

Ključne riječi: povijesni pregled razvoja turizma, analiza konkurentnosti, održivi razvoj turizma, Općina Pakoštane

Christian Stipanović redoviti je profesor u trajnom izboru na Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Opatija, Sveučilište u Rijeci. Njegova područja interesa su: strateški menadžment u turizmu, poslovna inteligencija, menadžment događaja, poduzetništvo u turizmu. Nositelj je kolegija na prijediplomskom, diplomskom studiju, poslijediplomskome specijalističkom i poslijediplomskim znanstvenim doktorskim studijima na Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija. Bio je nositelj kolegija na Fakultetu prirodoslovnih, matematičkih i odgojnih znanosti Sveučilišta u Mostaru.

Autor je dvaju sveučilišnih udžbenika, desetak poglavlja u knjigama, više od 100 znanstvenih radova. Obnašao je funkcije pomoćnika dekana za cjeloživotno učenje, predstojnika Zavoda za nacionalnu i međunarodnu ekonomiju, člana Savjeta Sveučilišta u Rijeci i Stručnog vijeća Centra za studije, predsjednika Povjerenstva za Erasmus Sveučilišta u Rijeci, člana Povjerenstva za cjeloživotno učenje Sveučilišta u Rijeci, voditelja stručnih projekata Fakulteta.

Vodio je tri znanstvena projekta, surađivao je na sedam znanstvenih i većem broju stručnih projekata. Bio je suradnik na Strategiji razvoja održivog turizma do 2030. godine (Republike Hrvatske), Nacionalnog plana održivog razvoja turizma do 2027. godine, Plana razvoja turizma Grada Rijeke za razdoblje 2023. – 2028. godine, izvršni voditelj Strategije turizma Općine Pakoštane.

BIOARHEOLOŠKA ANALIZA ANTEMORTALNIH I PERIMORTALNIH TRAUMA NA OSTEOLOŠKIM OSTATCIMA S POLOŽAJA CRKVINA U PAKOŠTANIMA

U Antropološki centar Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti dostavljeni su osteološki ostatci iz nekoliko arheoloških kampanja provedenih na lokalitetu Pakoštane – Crkvina. Nakon dopreme provedene su detaljne bioarheološke analize na spomenutim uzorcima. Kostí su pregledane makroskopski, pri čemu su, u slučajevima gdje je stupanj očuvanosti kostura to omogućavao, određeni spol i dob pojedinaca. Nakon toga, analizirana je prisutnost potencijalnih patoloških promjena na koštanom tkivu. Osobita pozornost posvećena je analizi trauma na uzorku koji je obuhvaćao 70 odraslih muškaraca i 25 odraslih žena. Uočena je visoka prevalencija traumatskih ozljeda. Jedan od ključnih aspekata ove analize bila je kronološka procjena nastanka trauma, odnosno definiranje jesu li one nastale za života pojedinca (antemortalne traume) ili u trenutku smrti (perimortalne traume). Na uzorcima iz Pakoššana evidentirane su obje kategorije trauma – one koje su pojedinci preživjeli te one koje su potencijalno bile smrtonosne. Daljnjim istraživanjem nastojalo se utvrditi je li uzrok trauma posljedica nesretnog slučaja ili svjesnoga nasilnog djelovanja, a analiza je rezultirala važnim i zanimljivim spoznajama o prirodi ozljeda na tom lokalitetu.

Ključne riječi: bioarheologija, osteološki ostatci, traumatske ozljede, kronologija ozljeda, Pakoššana – Crkvina

Anamarija Uglešić rođena je u Zadru 24. siječnja 1998. godine. Osnovnu školu i gimnaziju završila je u Zadru. Na Odjelu za arheologiju Sveučilišta u Zadru završila je jednopredmetni preddiplomski sveučilišni studij arheologije, a potom na istom odjelu i jednopredmetni diplomski sveučilišni studij arheologije i stekla zvanje magistra arheologije. Upisana je na poslijediplomski doktorski studij Arheologija istočnog Jadrana. Od 2024. godine zaposlena je kao asistentica u Antropološkom centru Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

OBRAZOVANJE UČENICA. ŽENSKA PUČKA ŠKOLA U PAKOŠTANIMA

Opismenjavanje ženske djece u Pakoštanima započelo je osnivanjem ženske pučke škole godine 1887. odlukom Pokrajinskog školskog vijeća u Zadru s ciljem podizanja općeg obrazovanja djevojčica jer je ono bilo sustavno zanemarivano, nezavisno od propisanih zakonskih odredbi o obveznom školovanju djece obaju spolova. S redovitim radom škola je započela sljedeće, 1888. godine, a djelovala je do školske godine 1896./1897., kada su muška i ženska pučka škola u mjestu bile spojene u jedinstvenu mješovitu pučku školu. Nastojat će se rasvijetliti problemi s kojima se suočavala škola tijekom svojega desetogodišnjeg postojanja te uputiti na glavne procese u razvitku pučkog obrazovanja ženske djece u Kraljevini Dalmaciji za austrijske uprave.

Ključne riječi: Kraljevina Dalmacija, Pakoštane, pučko školstvo, obrazovanje djevojčica, ženska pučka škola

Sanda Uglešić završila je studij povijesti i povijesti umjetnosti na Filozofskom fakultetu u Zadru. Magistrirala je 2007. s temom *Hrvatsko pučko školstvo od 1869. do 1941. u svjetlu pozitivnog zakonodavstva*, a doktorirala je na Sveučilištu u Zadru godine 2011. disertacijom *Obrazovanje pomoraca na hrvatskom dijelu Jadrana u svjetlu zakonske regulative 20. stoljeća*. Od 2006. zaposlena je na Odjelu za povijest Sveučilišta u Zadru gdje sudjeluje u izvođenju nastave i seminara iz više kolegija na preddiplomskoj i diplomskoj razini studija. Znanstveno je usmjerena istraživanju povijesti školstva u hrvatskim zemljama, osobito povijesti dalmatinskog školstva za austrijske uprave. Također proučava povijest hrvatskog pomorstva.

LEKSIČKE POSEBNOSTI HRVATSKOĆIRILIČNIH TEKSTOVA U KOJIMA SE SPOMINJE MJESTO PAKOŠTANE

O pitanjima tursko-mletačkih odnosa na pograničnom području sjeverne Dalmacije, poglavito Ravni kotara u ranom novom vijeku dosta se pisalo, ali najviše s povijesnog aspekta. Budući da svako novo istraživanje tog prostora i razdoblja donosi nove spoznaje, odlučili smo istražiti leksik hrvatskoćiriličnih zapisa iz 17. stoljeća u kojima se spominju Pakošthane i obližnja mjesta. Posvjedočeni leksemi i leksičke sveze vremenski su i prostorno uvjetovani mentalnim predodžbama i iskustvima onih koji su taj leksik rabili te ćemo ih razvrstati u semantičke okvire po njihovoj međusobnoj povezanosti, ali s aspekta upravo te zajednice iz tog razdoblja. Takvom raščlambom leksika želimo prikazati svakodnevni život na tim prostorima u nepovoljnim vremenima stalnih sukoba na mletačko-osmanlijskoj granici.

Ključne riječi: Pakošthane, 17. stoljeće, hrvatska ćirilica, semantička raščlamba, semantički okviri

Ivica Vigato rođen je u Zadru 1957. godine. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zadru hrvatski jezik i filozofiju 1981. godine. Na tom fakultetu završio je poslijediplomski znanstveni studij te je 17. siječnja 2003. obranio magistarski rad pod naslovom *Pismo i jezik glagoljskih matica sa Silbe*. Doktorsku disertaciju pod naslovom *Jezik silbenskih dopreporodnih spomenika* obranio je 1. srpnja 2008. godine. Po završetku dodiplomskog studija radio je u više osnovnih škola. Usporedno je od 1995. do 2006. godine kao vanjski suradnik predavao na tadašnjem Filozofskom fakultetu u Zadru te na Visokoj učiteljskoj školi u Zadru. U rujnu 2006. godine stalno se zapošljava na Odjelu za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru. Također, angažiran je na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost te na Odjelu za nastavničke studije u Gopiću Sveučilišta u Zadru.

Kao istraživač sudjelovao je na nekoliko znanstvenih projekata, a bio je i voditelj institucijskog projekta (IP 2021. 22) *Jezična i pismovna i kodikološka analiza fragmenata zbirke Ivana Berčića zadarske provenijencije u virtualnom istraživačkom okruženju* koji financira Sveučilište u Zadru.

Višegodišnji znanstveno-istraživački rad rezultirao je autorstvom i suautorstvom stotinjak radova objavljenih u relevantnim kroatističkim i slavističkim časopisima i publikacijama. Sudjelovao je na 50 domaćih i međunarodnih znanstvenih i stručnih skupova. Autor je znanstvenih monografija: *Jezik i pismo najstarije sačuvane silbenske glagoljske matice krštenih i Glagoljske oporuke sa sjeverozapadnih zadarskih otoka*. Suautor je znanstvenih monografija: *Pučka drama Artura Lukina „Ki će mi šoldi dati / Jezik, stil, žanr i kontekst, Glagoljski spisi Ninske biskupije I i Silbenske kulturološke teme I*. Također, autor je nekoliko poglavlja u znanstvenim monografijama: *Otok Silba – prirodno i kulturno dobro, Povijest hrvatskoga književnoga jezika III, Rznica glagoljaške kulture i hrvatske pismenosti otoka Rave II i Kali*.

Dobitnik je nagrade grada Zagreba kao član radne skupine i projektnog tima znanstveno-istraživačkog projekta *Povijest hrvatskoga jezika od srednjeg vijeka do 21. stoljeća* 2021. godine. Također, 2022. godine dobitnik je rektoričine nagrade za višegodišnji nastavni i stručni rad te izvrsna postignuća u znanstvenom radu, posebno u sustavnom proučavanju glagoljaške baštine.

Sudjelovao je u različitim projektima lokalne zajednice, održao niz predavanja o glagoljici i glagoljaštvu, predstavljao knjige pretežito s glagoljaškom tematikom te sudjelovao u radijskim i televizijskim emisijama. Član je Udruge glagoljaša Zadar i bio je glavni urednik časopisa *Slovo rogovsko*. Član je predsjedništva i urednik knjižnih izdanja Ogranka Matice hrvatske u Zadru. Također, glavni je urednik niza *Monumenta glagolitica Archidioecesis Iadertinae* u izdavaštvu Sveučilišta u Zadru.